

**PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL II • NR. 31 • 9 — 16 AUGUST 1991

Gralică de GEORG GROSZ

SANSĂ UNEI DIMENSIUNI SPIRITUALE

Protestele apărute în ultimul timp față de campania șovină, antisemitară și rasistă a unor grupuri și publicații dovedesc o înțelegere progresivă a măsurii în care acestea afectează interesele tuturor. Nu trebuie să se uite însă că manifestările amintite sunt doar o parte a diferitelor forme de agresivitate care au invadat societatea românească. Grupul pentru Dialog Social se simte dator să atragă atenția asupra uneia dintre cele mai grave forme de subminare a intereselor colective: denigrarea personalităților naționale. Campania de calomnii, injurii ori amenințări impotriva Doinei Cornea, Anei Blandiana, a lui Andrei Pleșu, Mircea Dinescu, Mihai Șora și a altor altora continuă, punind în mișcare scenarii de o grosolanie și o perversitate însămicătoare. GDS face un apel la toți cei responsabili de a opri această crimă morală. Viața spirituală a unui popor există în măsura în care acesta știe să-și respecte martirii și valorile. Repingerea calomniatorilor este un mod de a da comunității sansă unei dimensiuni spirituale.

GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

Noi români, suntem o lume în care, dacă nu se face ori nu se gindește prea mult, ne putem mindri că cel puțin se discută foarte mult. Asta e frumos din parte-ne — să lăsăm încolo orice modestie; căci este știut că din discuție răsare scintia adevărului. Nu e vorbă, adesea discutăm cam pe de lături; dar asta o facem tocmai pentru că voim să alimentăm continuarea discuției; dacă n-am da pe de lături, ar înceta poate discuția prea degrabă; ei! atunci de unde ar mai fișni adevărul?

I. L. Caragiale

In acest număr, articole, opinii, eseuri semnate de: GABRIEL ANDREESCU, HORIA BERNEA, ANDREI CORNEA, STEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, ALEXANDRU PALEOLOGU, BEDROS HORASANGIAN, DAN OPRESCU, Z. ORNEA, ILEANA VRANCEA, VLADIMIR TISMĂNEANU, NECULAI CONSTANTIN MUNTEANU, MIHAI SIN și mulți alții.

DREAPTA, DE IERI PÂNĂ MÂINE

In totală confuzie a spiritelor în care ne găsim, sunt necesare cîteva explicări. Mai vrea să le asculte cineva?

O existentă de vreo douăzeci de ani n-a dat lînerelor instituții politice românești, așa cum fusese reformată la sfîrșitul primului război mondial, printre-o constituție democratică, răgazul de a primi rădăcini. În funcționarea lor, ca și în mentalitatea personalului politic, deprins cu moravurile din vechiul Regat, "balcanice", deci la fel de corupte și brutale ca ale vecinilor, adversarii sistemului parlamentar au descoperit numeroase păcate. Ei erau extremiști în sensul clasic: la dreapta, ca și la stînga. La stînga, unde partidul comunist, minuscul și de substanță străină, a fost înălțat fără întîrziere, erau mai puțini; mai mulți la dreapta, fiindcă nationalismul, în anii de pregătire a Marii Uniri, cîstigase o mare masă de manevră pe care, după aceea, au tras-o tendințele cele mai agresiv intolerance. Criza economică de la începutul anilor '30, deși urmată de o redresare, deplasarea populației rurale către atelierele Orosului și dificultățile de assimilare inherente sporului brusc al numărului de alogenii, adoptată odată cu provinciile recuperate, au alimentat în continuare forțele dreptei, care a devenit pentru prima oară populară.

De atunci, experiența noastră istorică a înregistrat personalismul monarhic autoritar, fascismul iacobin (prin teroare, ca și prin utopia mistică a „omului nou”), dictatura militară populistă, comunismul de imitație sovietică și stalinismul nationalist.

In toate aceste regimuri – cu excepția celui dinții – se află originea dreptei de astăzi. Xenofobia nu e numai legionară, ci un element esențial al doctrinei lui Ceaușescu. Ea se întîlnește cu resentimentul contra evreilor și maghiarilor, asociat cu comunismul în vremea instaurării „dictaturii proletariatului” – de fapt, a birocratiei totalitare. De epoca aceea ne despart numai patru decenii, obsedante și ele în felul lor, așa că supraviețuitorii vindicativi sunt printre noi. Disprețul și furia converg către o altă fracțiune a populației, tiganii. Într-o lără în care sclavia n-a fost desfășurată decât la mijlocul secolului trecut, ceea ce presupune violența ca bază a raporturilor de producție, tiganii au cunoscut segregarea și reprișarea, pînă la deportările în masă din timpul războiului. Evrei au plecat – nu în Madagascar, unde-i trimisă A.C. Cuza, dar au plecat. Drojdia tulbură și ocările înăbușite 50 de ani nu-i mai împroasă decât pe cei rămași, în parte asimilați. Maghiarii au avut în 1989 un rol pentru că li se cuvinea recunoștință, nu suspiciunea care a inventat relația cu ei pînă la ciocnirea brutală de la Tîrgu-Mureș. Disciplinați și solidari, ei au un partid care să le opere drepturile. Tiganii au reopărut, cu primitivitatea lor refractoră pînă acum oricărei discipline sau asimilații. Asupra lor se concentrează o rusine care e a societății noastre întregi.

Moștenitorii ai acestei situații, un cavaler de industrie discreditat ca Iosif Constantin Drăgan sau oportunistul de la „România Mare” cointă popularitate prin cea mai cinică demagogie. N concurează, printre-o nefrească alăturate „dreptășii” tradiționali, în vocabularul incoherent al căror Rege, Biserică și Neam revin stăriilor. Bineînteleș, pluralismul n-are pentru el o valoare indiscutabilă.

Iar mai mult, dacă un general ambicioz nu va încerca să instaleze o „ordine nouă”, ca Suharto în Indonezia sau ca junta din Turcia, ce mai rămine? În septembrie vom avea Conferința Națională a P.C.R. Să fie într-un ceas bun!

Toate rocadele sunt posibile, fiindcă dreapta nu se confundă cu un singur partid, nici cu o ideologie. Dreapta e o categorie morală, e disponibilitatea sufletească întreținută prin educație. Cînd vrem să mai fi oameni gata să anunțe responsabilitatea pe umerii unei minorități, de alt singur sau de altă credință (religioasă sau politică), dreapta-l va recunoaște mereu ca și săi. Numai o scoală cînstită, devotată idealului democratic, ar fi chezașia că generația viitoare va să se ferească de vecile greșeli.

ANDREI PIPPOI

IMPORTANT

Redacția revistei „22” anunță pe cei interesati (biblioteci și persoane particulare) că posedă un stoc de numere vechi, editate în perioada 1990-1991. Doritorii se pot adresa la telefonul 14.17.76.

Cum să puteți abona

Cititorii din străinătate se pot abona la revista „22” trimițând pe adresa redacției: Calea Victoriei 120, sector 1, București – un cec (money order) în contul 47.218.1600030 – B.C.R. sector 1, Str. Londra nr. 10. Plata se face în dolari S.U.A. ori în echivalentul oricărui monedă convertibile la cursul oficial: una europeană 52 dolari anual; zona americană și austaliană: 62 dolari anual.

Expedierea revistei se face de către redacție. În costul abonamentului sunt incluse și cheiulile de expedieție. Se pot trimite și cecuri personale. Abonaților li se oferă, la cerere, numere vechi ale revistei și Raportul G.D.S. cu privire la evenimentele din 13-15 iunie 1990.

În numărul vîtor vezi putea citi un interviu cu Principesa Margareta

Stimați cititori,

în ciuda creșterii repetitive a prețului hirtiei, începând cu trimestrul IV 1991 prețul unui abonament pe 3 luni este de numai 175 lei (inclusiv și taxa de expediere) sau 100 lei pentru cel care poate ridica abonamentul direct de la redacție.

TALON PENTRU ABONAMENT LA REVISTA „22”

Doreșc să mă abonez la Revista „22” pe o perioadă de 3 luni; rog să mi se expidă publicația dv. pe adresa:

Numele: _____
Prenumele: _____
Strada: _____ nr. _____
bl. _____ sc. _____ cod postal: _____

Menționează că sunteți expediat la data de _____ sumă de _____ lei, prin mandatul postei (telegrafic) nr. _____ pe adresa: Redacția Revistei „22”, Calea Victoriei nr. 120, 70.179 București, Of. poștal 22.

Rugăm pe cei interesati să expedieze la aceeași adresă talonul de abonament cu mențiunea: Pentru Serviciul „Difuzare”

OCHIUL DE LEMN

DE CE ESTE TELEVIZIUNEA ROMÂNĂ IMPOZIBILĂ?

Intr-un supliment recent al revistei „L'Événement du Jeudi”, supliment consacrat imaginii despre America a francezilor, un reputat antiamericano prenumit Régis Debray (din textul căruia am extras și motto-ul numărului trecut al revistei noastre) definește americanismul astfel: „Americanismul căruia eu mă opun, și care nu este totuștu cu America totuștu cu Rusia, își defini ca simplismul propriu epocii noastre – de unde și forța lui. L-am putea de asemenea boteza și kitsch, care constituie estetica și politica mijloacelor de informare în masă”. Deci: americanism-simplism-kitsch-mass-media. Debray citează în continuare pe Milan Kundera: „Mediile, ca agenți ai unificării istoriei planetare, amplifică și canalizează procesele de reducție. Mediile distribuie în lumea întreagă aceleasi simplificări și clișee susceptibile de a fi acceptate de căi mai mulți, de toți, de întreaga lume... Acest spirit comun al mass-media, disimulat în spatele diversității

politice, constituie spiritul timpului nostru”. Prin kitsch, Kundera înțelege „attitudinea celui ce vrea să placă cu orice preț și că mai multora. Ca să placi, trebuie să confirmi ceea ce toți vor să audă, să te pu în slujba ideilor primite”. (In paranteză fie spus, la noi kitsch-ul este culoare prezidențială.) Și Régis Debray continuă: „Nimic nu este mai pe plac decât reducerea judecății la sentiment, a acțiunii internaționale la ajutorul umanitar, a perspectivei istorice la simultaneitatea transmisiei „în direct”. „Simplismul mediatic trebuie să-l fie opus spiritului de ambiguitate, de complexitate, de incertitudine, ceea ce Kundera denumește „spiritul de roman”. Și: „Mesajele se conformă exigențelor masinii de difuzat simplificării; complexitatea devine din ce în ce mai costisitoare, inabordabilă chiar, în termenii cotei de audiență”.

Pentru autorul recentului Curs de medieologie generală, există trei „virste medieologice”: logosfera (epoca a dogmei religioase, a oralității), grafosfera (epoca cunoașterii prin tipărituri, a culturii scrise) și videoosfera (epoca informației audiovizuale). „ Mai presus de orice trebuie evitat dueul catastrofal dintre videoosfera americană unică pretutindeni și diversele logosfere autoritare și arhaizante ce izbucnesc îci și colo ca zid de apărare a unor identități colective distruse”.

Conform datelor din acest mic „dosar” pe care am încercat să-l alcătuiesc (nu de altă, ci din dorința de a arăta că nu susținem aberații de unii singuri), ar însemna că o televiziune prin care să-a facut o „revoluție” ce

a reușit să înțâlnească o întreagă planetă este mai „americană” decât America însăși. Și totuști, nimic mai departe – în timp, spațiu și spirit – de America, mai pe altă planetă decât România. Cum se impacă cele două afirmații? În cazul nostru, logosfera (conținând izolacionism, autarhism, omogenitate, organicism, pe scurt: naționalism) și videoosfera (transparență, universalism, ecumenicitate simplificatoare), departe de a intra în conflict, au colaborat, au fuzionat chiar, producind la alt nivel acel monstru numit „omul nou” dobândit în retortele Pitestiului. De aceea și este televiziunea română (perfectorată sinecdochă a României ca atare) – posibilă, o imposibilitate realizată, o anomalie vie. Mediu al unificării, al masificării, ea adaugă acestui efect, după o rețetă cu totul inefabilă, demonul separării, al rupturii. Sfâșiajii interior, ne temem să nu ni se stirbească din teritoriu, pentru că, se pare, e tot ce ne-a mai rămas. Ne proiectăm în mediul înconjurător, fantome a ceea ce visăm să fim. Planetarizarea locală a televiziunii noastre constituie un caz aparte, izolat în pectorul bolii, ce trebuie studiat în sine. Cât despre kitsch, la noi se cheamă „consens” și este bine încarnat. Instituționalizat chiar. La virf, un virf al unui munte tot mai derduit în ceață.

Așa imposibilă cum se dovedește și, televiziunea română continuă, totuști, să existe.

BOGDAN GHIU

ÎN LOC DE CRONICĂ PARLAMENTARĂ

Luni dimineață (29 iulie), cineva care nu credea în lucrurile prea ușor previzibile susținea că e posibil ca Legea privatizării să nu fie aprobată la Cameră. După ce votul a confirmat previzibilul, a insistat, anticipând o răsturnare de situație la Senat. Nu-i nimic, Legea a trecut și la Senat, dar cel care nu se împăca cu situația a apreciat că e cu putință ca președintele țării, tuburat de protestele sindicatelor și de schismă produsă în Parlament, să nu dea proiectului de lege autoritatea semnăturii sale. În realitate, din momentul în care grupurile majoritare din cele două Camere au decis să dezbată legea în absența opoziției, lucrurile erau transeate. Proiectul devenise deja lege și tot ce a urmat a fost o simplă formalitate îndeplinită la repezecălă. Întâmplările n-au lăsat loc nici unei speculații și ne-au convins că la nivelul cel mai înalt al puterii, în ciuda altor diferențe și evidente nepotriviri, există încă o certă solidaritate, întemeiată pe ceea ce nu poate fi mărturisit. Prin urmare, ultima săptămână a sesiunii parlamentare s-a încheiat cu o serbare a F.S.N. și cu un mare sentiment de frustrare al opoziției. Iar pentru noi ceilalți, pacienții unui vîtor experiment fără precedent, cu o mare îngrijorare.

Parlamentul a reușit după un an de funcționare să fie ultimul în topul simpatiilor publice. F.S.N. arborează întrul cele peste o sută de legi aprobate sau Proiectul de Constituție, căci simpatie și antipatie colective se contractează intuitiv. Milioane de oameni i-au văzut dormind pe parlamentari prin intermediul reportajelor televizate. După cea dintre Parlament și Televiziune, reportajele au curățat de elementele pitorești, dar presa scrisă, indiferent de simpatiile politice, a insistat în continuare asupra situațiilor ridicolă, cultivând de predilecție poarta și detaliul umoristic. Dintre toate componentele puterii, Parlamentul a fost cel mai expus opiniei critice, astfel încât, acum, la sfîrșitul sesiunii, o simplă propoziție binevoitoare cum ar fi „parlamentarii au intrat într-o binemerită vacanță” pare să conțină o intenție ironică. Omul obișnuit, cel care muncește cel puțin opt ore pe zi în condiții grele, e convins că salariile deputaților și senatorilor sunt exagerat de mari și poartă

resentimente acestor legiuitori leniști și lipsiți de simțul răspunderii.

Deputații și senatorii, dar și observatorul atent al vieții parlamentare, resimt această imagine ca pe o mare nedreptate. Parlamentul este o realitate colectivă și foarte heterogenă și alături de personaje ridicole, agresive sau agramate, activează destul cameni merituoși (unii chiar cu distincție intelectuală) și cu un real sentiment de responsabilitate. Chiar dacă nu s-a creat, așa cum nu s-ar părea normal, un raport-clientelar între reprezentantul ales și electorat, avem bune exemple de oameni îngrijorați de reacția alegătorilor și pregătiți să vină în întreprindere sugestii lor. Votaj pe liste, de-a valma, unii s-au facut cunoscuți și au sănse să rămână în cursă pentru viitoarea legislatură.

Dar există în această nedreptate un eșevă. Parlamentul ca instituție n-a știut să-și cultive prestigiul și să-și întărească autoritatea. Acum, după un an de funcționare, putem trage concluzia că primul principiu al democrației, separarea puterilor în stat, nu are acoperire deplină în realitate. Parlamentul pășește timid în urma executivului și sfîrșește prin să-și confirme decizile și să-și acopere abuzurile. Schematicind, lucrurile decurg în felul următor: 1) o majoritate fesnită, agățată în trena programului guvernamental (la majoritate silențioasă, ar spune francezul, desă la noi e galăgioasă și elocventă prin intoleranță). Își impune opțiunea, alungind contraargumentele cu plăcă și cu nerăbdare. E primul nivel al dominiului executivului, care nu poate fi contestat, cel puțin din punct de vedere formal; 2) birourile permanente (orice s-ar spune despre nefințelegerile dintre Marian Dan, Bărlădeanu și echipa guvernamentală) își săcătuiesc ordinea de zi în complicitate cu primul-ministrul și cu președintele țării. La virf, puterile se amestecă și Parlamentul în plenul său, în condiții unei majorități a Frontului, nu și găsește mijlocul de reacție; 3) legislativul își exercită controlul asupra executivului nu doar prin posibilitatea unei moțiuni de cenzură, ci, în mod curent, mai ales prin intermediul comisiilor de anchetă. E cunoscut însă ce să-a întâmplat cu anchetarea evenimentelor din 13-15 iunie (și am

afiat deja și cîteva lucruri despre activitatea comisiei „Berevoiești”); S.R.I., Poliția, Procuratura s-au întrecut în a refuza comisiile informații necesare, astfel încât, în ciuda evidentiei că președintele țării, administrația, Poliția, (S.R.I.?) au fost implicați activ în invazia minerilor, comisia (prin raportul opoziției, desigur) nu poate prezenta probe cu relevanță juridică; 4) regulamentul de funcționare a celor două Camere a fost deseori încațat (cu cîmplicarea instituțiilor executive și a unor comportamente din cadrul Parlamentului) cu intenția de a impune un proiect de lege despre care se stă că va sărni serioase împotrivări (v. Legea siguranței naționale), lată de ce Parlamentul nu are autoritate, e o semi-putere în stat și implicit, nu are nici prestigiu în ochii opiniei publice. În această privință, ultima sesiune a actualei legislaturi nu mai poate aduce nimic semnificativ.

P. S.

Ar fi interesant de știut în ce fel ar fi evoluat imaginea Parlamentului dacă opinia publică ar fi avut acces la toate dezbatările din cadrul comisiilor. În orice caz, am fi avut numeroase surprize. Una dintre ele ne-a prilejuit-o declarația domnului senator Iorgovan în legătură cu un articol din Proiectul de Constituție, prin care se interzice strămutarea unor populații de altă origine pe teritoriul țării noastre. Articolul parea o protecție absurdă împotriva unui pericol imaginar sau, în cel mai bun caz, o preluare mecanică și nejustificată din Constituția din 1923. Cu puțin timp în urmă, într-un articol din ziarul Cuvîntul, domnul Buduca construia un scenariu potrivit căruia numărul de 400 de mil de evrei ucisi în timpul războiului să ar constitui cifra reală, ci numărul negocial de comunitatea evrelor să se facă nou și strămutare de populație evrelască în România. Ca și articolul din Constituție, speculația ziaristului, nesprințită de probe, părea absurdă. Dar, corelând cele două fapte, ele tind să capete un înțeles. L-am întrebăt pe domnul Iorgovan, președintele comisiei de redacție a Proiectului de Constituție, despre înțelesul articolelui cu privirea Domnului senator a depus mărturie că „persoane serioase au susținut în cadrul comisiiei că dețin informații certe cu privire la o eventuală intenție de strămutare masivă de populație evrelască în România”. Deocamdată, nu avem posibilitatea de a verifica seriozitatea persoanelor în cauză, și nă se pare firesc să ne atrină să de la o cipăță va ariza și o ipotetică situație.

HORATIO PEPINE

DIN NOU, NATIONAL ENDOWMENT FOR DEMOCRACY

În urma intervențiilor în presă, de acum cîteva săptămâni, referitoare la ajutorul pe care National Endowment for Democracy îl dă, asemenea altor fundații din străinătate, unor instituții și organizații din România, G.D.S. și revista „22” au consultat documentele lor negăsind nici o referire la N.E.D. Lărgind sfera acestor analize s-a aflat totuștu că Studioul Video primit de către Grupul pentru Dialog Social în primăvara anului 1990 din partea lui North-Eastern Institute are ca donator originar N.E.D., care a folosit instituția americană drept intermediar. Dorim să mulțumim fundației americane National Endowment for Democracy pentru binevenitul ei ajutor, amintind că Studioul Video G.D.S. a realizat, în perioada 1990-1991, o bogată videoteca, a dat asistență unor asociații și instituții din țară și străinătate, a fost, practic, creatorul fondatorului video postrevoluționar.

G.D.S.

Gabriel Andreeșcu

FOLOSESTE CUIVA?

Politicul nu este o negație a civicului • Atunci, la mijlocul lunii decembrie s-au făcut greșeli • De ce faceți afirmații la care nu vă obligă nimeni? • Comitetul de coordonare propunea, înainte de Sibiu, formarea unui partid al Alianței Civică • Discursuri care pot afecta viitoarele strategii ale partidului • Alianța Civică a plasat proaspătul ei partid într-un cadru optim, de deschidere europeană •

Zvonuri amestecate despre o impotrivire la ideea înființării unui partid al Alianței Civice ori despre amestecul Internaționalei Socialiste în evoluția politică a Alianței au fost lansate de cîteva luni. Așa cum stă bine unor zvonuri, ele au înmugurit, brusc, în locuri foarte departăne unele de altele: la București, la Suceava, la Paris, la Washington. S-au amplificat în preajma și în timpul Congresului A.C., s-au înșiruit în interviuri și în declarații: „Partidul Alianței Civice nu va fi un partid socialist” (Stelian Tănase), s-a transformat în scenarii: „Cel mai mare pericol care pîndește acest congres al Alianței constă în dorința nemărturisită a celor care vor să recupereze la stînga, duclind-o pe neșimptă — grătie rătăcirii prin idei — progresiste și activități — apolitice — de tip — apărarea drepturilor omului” — la constituirea în partid socialist. Eforturile întreprinse de Internaționala Socialistă în acestă direcție sunt considerabile.” (Mihai Rîcil, în *Alianța Civică* din 8 iulie). Vorbe, obișnuite, în astfel de situații, să spunem. Dar faptul că un autor intelligent și de bună credință cum este Ioan Buduca ajunge să scrie în *Cuvîntul* (Iulie, nr. 20) următoarele: „În spatele acestelui luptă de cuvînt nu stă un secret care să nu fie deja public: au existat puternice presiuni ca partidul — Alianța Civica — să adopte un model socialist francez. Au invins cei cu o gîndire ce nu amînțește în timpul călătoriei peste Oceanul Atlantic”, arăta că jocurile de culise pot să devină multuri. Începe din nou să nî se ceară să facem rabat de la adevară în numele nu stiu cîrui bine colectiv? Pentru a ajunge la el trebuie revenit înainte de toamna anului 1990.

Opoziția Alianței Civice „angelice” la implicarea politică a devenit, de mai mult timp un eliseu. În realitate, opțiunea pentru o mișcare civică a fost o opțiune finală, rezultatul unui proces de testare a (in)disponibilităților de concertare a partidelor de opozitie, a (ne)deschiderii grupurilor cetățenești la politica autentică. Politicul nu este o negație a civicului, din contră, Alianța era (și este) preocupată de treburile statului. A fi implicat în treburile statului înseamnă a face politică. Pe inițiatorii A.C. li interesa justiția socială, tranzitia spre o veritabilă democrație iar caracterul partidului sau apărătorie (așa rămăsese în statut) al mișcării era o chestiune periferică, conjuncturală în raport cu problema eficienței. O adevarată luptă a trebuit dusă la Tribunal datorită preșunii responsabilităților de acolo de a introduce în statut cali-

ficiativul apolitic.) De altfel, primele contacte externe înainte de apariția Alianței s-au făcut cu mișcări politice. Datorită intervenției lui Mihnea Be-îndel în august-septembrie 1990, Alexandru Paleologu și eu mină am fost prezenți la reunirea anuală a Partidului Republican din Franța. Cu această ocazie am vorbit despre apariția iminentă, în România, a unei mișcări politice moderne și am lăsat locul deschis pentru viitoare contacte. Nu as vrea să treac de acest subiect fără să amintesc că Mihnea Berindei fusese poate omul cel mai activ din Franța pe vremea lui Ceaușescu și tot așa avea să fie și după Revoluție. M.B. inițiașe jurnalul francez mai întîi în problemele poloneze, apoi în cele românești. El era expertul pe la care treceau toți ziaristii aventuroși, plecați în România să înțelească, încogniti, pe disidenți. El stabilise de-a lungul timpului, din partea Ligii pentru apărarea drepturilor omului în România bune contacte cu principalele partide din Franța pentru a protesta în numele Ligii cu sediul la Paris și a influența lumen politica occidentală în legătură cu situația de la noi. În virtutea acestor istorii Mihnea Berindei a luat mai tîrziu legătura cu Partidul Socialist Francez (căruia nu îl este membru, cum zvonul comentatorilor împoartă) și a pregătit un dialog cu Alianța Civica. Dar între timp Alianța stabilise relații (de care răspundeam direct) cu Forumul cehoslovac, cu Adunarea cetățenească Helsinki, cu Departamentul de Stat, cu mulțimea de filiale (birouri de reprezentare, asociații de specijă) din Germania, Elveția, Italia, Statele Unite, Canada, Australia etc.

Dar să revenim. Alianța evaluoase pînă la un moment dat conform celor mai optimiste speranțe: pagina României Libere din 7 noiembrie, cu cele 218 semnaturi, mitingurile din 15 noiembrie, celebrarea zilei naționale, la 1 decembrie, cu bun simț și demnitate. A urmat Insă Convenția. Cred și astăzi că atunci, la mijlocul lui decembrie, s-au făcut greșeli. În primul rînd, înțîlnirea cu Ion Iliescu. Dar erau și altele: indecizia; începusă să se teorețize fără rost pe tema antipatiei Alianței pentru putere. „De ce faceți afirmații la care nu vă obligă nimeni? Dacă situația se va schimba, atîn incit vă veți simînă obligați să participați la competiția electorală?” am spus atunci. Cei care au scris cel mai mult despre orărea față de puterea politică au devenit, înaintea congresului, principalii organizatori ai partidului. Problema implicării Alianței în viața politică a rămas pentru mulți dintre noi o preocupare con-

tinuă. Timișoreni, spre exemplu, nu considerat tot timpul că Alianța trebuia să se constituie de la început drept partid. Pentru alți lideri ai Alianței, decisiv în acest sens a fost simpozionul de la Timișoara, din primăvară, pe tema tranzitiei în țările din Est. Eu am considerat că a sosit momentul constituției unui partid după sondajul G.D.S. din februarie. Alianța avea deja 5 procente de simpatie mai mult decît oricare partid din opoziție. În plus presiunea populară (mitinguri, proteste) se dovedise neficiență, iar jocul politic se complicase considerabil prin ascensiunea incredibilă a extremelor stîngi și a extremității drepte. Ar fi fost irresponsabil să lăsăm un astfel de capital să se volatilizeze. Drept urmare în cadrul Consiliului de coordonare s-a pregătit consultarea filialelor. Erau avute în vedere afirmațiile inițiale, de neîmplinire în competiția electorală, prezența, în mișcare, a membrilor altor partide, încă reticența unora față de politică. Subiectul avea deci punctele lui delicate și trebuie tratat ca atare. Dar Comitetul de coordonare propuse analiza soluțiilor și căutașe strategia adecvată de formare a unui partid al Alianței, înțîlnirea de la Sibiu, din aprilie, fiind dedicată aproape în întregime acestor chestiuni. Este fals ceea ce a apărut în opinia publică, ideea că proiectul unui partid legat de Alianță este inițiativa unui grup disident. Că a existat un grup hotărît să „arădă etapele” rămîne un alt aspect și astăa a constituit, într-adesea, pentru noi o surpriză. În prima manifestare a acestui grup a fost să acuze contactele cu Partidul Socialist Francez. Cîi săn că P.S.F. s-a opus intrării F.S.N. în Internaționala Socialistă, blocind astfel unul dintre cele mai importante instrumente ale recunoașterii sale internaționale? Cîi săn faptul că datorită legăturilor P.S.F. cu A.C. actuala putere s-a pîns la Ambasada de „comportamentul inamic” al partidului astăi la putere în Franță? În luna mai, Mihai Soră și eu mină am fost la Paris unde am pus la punct cu fundația Jean Jaurès, a P.S.F. un program de formare a unor lideri locali, pe lîngă primăriile franceze. Nici o altă legătură nu s-a dovedit atât de eficientă. Si evident nu au existat și nu puteau exista condiții ori motivări de ordin ideologic.

Cunosind, la rîndul lui, prea puțin din tot ceea ce am amintit, la Sibiu, Octavian Păler a tinut să critique relațiile cu Partidul Socialist Francez. Intervenția sa s-a pierdut însă în agitația creată de acel collegi care ascultașeră o anumită opțiune la masa Comitetului de coordonare și prezentul altceva la conferință. Din fe-

N. Constantinescu, sau I. Păun Otiman în echipa celor 9 (sau 7, sau 5, depinde că din Comitetul execuтив rămîn în București) adică a celor care vor pilota, în realitate, noastră partidul.

Inaintea Congresului și în perioada Congresului s-a produs reorchestrarea zvonurilor cu privire la complotul socialist. Escalada aceasta a scenariilor amenințătoare a făcut mult mai mult rău decît ne închipuim. Nu pentru că este grotescă și stupidă afirmația că oamenii cu trecutul lui Mihnea Berindei și al meu am putea naște la subversiuni stîngiste. Gravitatea rezultă din faptul că discursurile care au moștă nașterea nouului partid afectează viitoarele relații și viitoarele strategii ale partidului. Nu este vorba de persoane, este vorba de sancțe unei inițiative de care răspund și alții în afară celor aflați acum la conducere noulă formățiuni politice. Expressia cea mai clară a dificultăților create o oferă discursul domnului Alexandru Paleologu. Nu avem nevoie nici de socialiștilor francezi, nici de social-democrații germani, elvețieni, italieni etc. — a spus domnul să fără nici un fel de nuantă. Iar manifestarea antipatiilor, a opozitiei — nu doar a diferenței de opiniuni — față de social-democrația europeană și reprezentanții ei s-a repetat și în alte luări de cînd înainte. Dar oare ne putem permite să nu sesizăm diferența dintre bolșevismul care a săpănit *Estul European*, regim singeros și fără nici o legătură internă cu socialismul idealistic și formulele politice moderne care se reclamă de la social-democrație? Oare nu putem sesiza că, ceea ce deosebește (din fericire) Europa prosperă și toleranță de insulele de cutremurătoare injurii ale Americii Latine nu revine la principiul concurenței ci la locul acordat colectivității și marginalilor? Nu cred că pentru noi și celelalte „foste” care trebuie să se despartă de structuri supercentralizate, supersonghiozate, social-democratice poate să fie un alt comportament și doctrinal. Mai curind liberalismul, să nu îl să așa: trăznită nu trebuie să se lasă blocată de concepțele unui alt cadră istorică. Dar dacă pînă la a anunța jumătatea din mișcările politice a Europei, cele care iau dat forță și moștenire este, după cum ar rezulta cu plăcere domnul Paleologu, mai mult decît o greșeală, este o prostie. Alianța Civică a plasat proaspătul ei partid într-un cadră optimă de deschidere europeană. Maxima deschidere este, în condiții noastre, maximă maturitate. Ar fi o tristețe ca ultimii veniți în comunitatea politică (îl care său responsabilității față de Cartea drepturilor și libertăților fundamentale, față de Declarația de recomandări și ceea cea asupra minorităților) să se aducăze „specificul local” prin criză și obtuzitate.

Iar după acest an și jumătate, pentru o nouă tristețe, parcă nu mai este loc.

Grafică de SREĆKO PUNTARIC

ACCENTE

Andrei Cornea

Scenarii

Atâtă-mă de mai multe luni departe de țară, având, deci, stiri și date fragmentare și incomplete, doresc ca toate considerațiile ce urmează să fie luate „cum grano salis”; mai mult, aș prefera chiar să le știu marcate de o țesută fundamentală, invizibilă pentru mine. Căci numai un nebun să ar putea bucura de adevărarea unor neplăcute profeții.

Mai încercam să joc acest incomod rol de Cassandra acum mai bine de un an, înaintea „Minerădei”, într-un articol din „22”, în care susțineam că modelul de ieșire din totalitarism a României trebuie să se apropie de cel al unui autoritarism de tip „latino-american”. Afirmam acolo că nu există o contradicție absolută între capitalism (sau economie de piață) și un autoritarism relativ, de sorginte militară sau civilă și că, în consecință, o asemenea călărie se poate dovedi avantajoasă pentru foarte mulți. Se pune întrebarea, prin urmare, în ce măsură asemenea priorități au fost sau nu sănătățile de evenimentele ultioare, sau, cel puțin, în ce măsură tendința pe care credeam a o fi depistat atunci se dovedește să se li confirmă sau nu într-o tempă.

La prima vedere, să ar pare că, deocamdată, ceea ce e mai rău nu s-a întâmplat. Mă refer la faptul că, în comparație cu prima parte a anului trecut, violența fizică s-a redus considerabil, chiar dacă n-a dispărut cu totul; pe de altă parte, societatea civilă a continuat să se dezvolte, creind, de exemplu, Alianța Civică, care acum și-a constituit și un „braț politic”.

Faptul că am obținut o amintire a „latino-americanării” nu înseamnă că am scăpat de ea definitiv. Dimpotrivă, se poate constata că, în fapt, „asteptarea socială” a unei atare evoluții să se instala relativ solid, într-o mare parte a opiniei publice. Cel puțin acesta este mesajul pe care mi-l transmînt mai multe sondaje de opinie realizate de Pavel Cămpeanu și publicate în mai multe numere din „22”, și de a căror acuratețe și obiectivitate științifică nu cred că avem motive întemeiate să ne îndoim.

Trei lucruri esențiale și îngrijorătoare ne spun aceste sondaje:

1. prăbușirea catastrofălă, pînă la 24%, a influenței Frontului;

2. prăbușirea la fel de serioasă a sprijinului pentru instituțiile democratice ale țării – Parlament, partide politice și sindicate;

3. meninerea, la niveluri destul de ridicate, a unei atitudini pozitive și a sprijinului pentru armată și biserică. Cred că măștă putea opri și afirma că, dacă mințe s-ar constitui în România un autoritarism limitat, care s-ar declara pe față, ideologic, „creștin” și „național” – el s-ar bucura de încredere moderată dar certă a majorității națiunii române.

Aceasta pare să fie realitatea, pe care Pavel Cămpeanu o sugerează de altminteri, dar care trebuie privită în față cu luciditate și rostă fără ocol și fără a încerca să ne amăgi cu iluzii: dezastruul Frontului trebuie să fie perceptuat ca un dezastru al instituțiilor democratice și al democrației în

ensemble – model „latino-american” sau poate chiar cel al Republicii de la Weimar.

S-ar putea, totuși, obiecta la cele spuse că, fie și cu 24% din electoral, Frontul rămîne totuși un partid important. Problema nu este însă că păstrează el încă, ci rapiditatea cu care a pierd peste 40% din cenu ce definea anul trecut, ceea ce măsoară labilitatea constituției politice românești. S-ar putea de asemenea afirma că neîncrederea în Parlament înseamnă, de fapt, neîncredere în actualul Parlament. Ar fi însă să uităm că actualul Parlament este și primul Parlament, după deceni, al României și că, deci, justificata neîncredere în ocupanții actuali ai celor două Camere se extinde, ipso facto, devenind o lipsă de încredere în instituția parlamentară ca atare. Desigur, sondajele de opinie nu ne spun acest lucru, dar mă tem că nu mă înșel înțind această înferență.

Acum pulen să ne întrebăm cum s-ar vota, dacă electoralul ar fi chemat în curînd la urne. Două lucruri mi se par impozante: mai întîi, vom assista la un mare procent de absentism – poate chiar peste 30%. Nu vom sta deci la cozi la centrele de votare, dar aceasta nu trebuie să reprezinte un motiv de satisfacție: în al doilea rînd, este cu totul improbabil ca vreun partid să mai dețină majoritatea absolută. Problema fundamentală este atunci ce se va întimpla cu „dezamăgirile” Frontului? Cum vor vota ei? O parte însemnată dintre ei pur și simplu nu vor vota. Ceilalți se vor împărta între opoziția democratică și cea nedemocratică – naționalistă și stingistă. Or, exacerbarea naționalismului, a sovînismului și a antisemitismului ar fi la noi, că și în întreaga Europă de Est, ca și în U.R.S.S. să face să cred că foarte mulți vor vota tocmai cu această opoziție nedemocratică. Cu alte cuvinte, există riscul ca partidele democratice (inclusiv Alianța Civică) să cîștige mult mai puțin decât va pierde Frontul.

Este, pe de altă parte, foarte posibil ca Frontul să rămînă, în clude pierderilor, partidul cu cea mai mare reprezentare în Parlament, mai ales dacă opoziția democratică nu va reuși să candideze sub o „umbrelă” comună. În aceste condiții, el va trebui să formeze un guvern minoritar, fie să formeze o coaliție cu „Vatra Românească”, fie să introducă militari în guvern, sprinjindu-se astfel pe armată. Prima soluție ar constitui răul cel mai mic, însă guvernul rezultat ar fi extrem de fragil. Celelalte două posibilități ar asigura stabilitatea și ar conduce țara spre guvernări naționaliste și autoritare mai mult sau mai puțin făcute. Cel mai probabil e că am astăzi la o combinație a ultimelor două soluții: guvern de coaliție între aria „dură” a Frontului, „Vatra Românească” și militari. Să, trebuie să spui că, cred că acest guvern ar fi mult mai rău decât cel pe care îl avem acum. Cu cît mai rău – e cu nepuțință de spus și, desigur, situația internațională din acel moment va exercita o influență importantă asupra marjei de manevră pe care o va avea respectivul guvern.

Ce se poate spera? Cel mai bine ar fi, de bună seamă, ca opoziția democratică să cîștige o mare parte din voturile foștilor simpatizanți ai Frontului și ca procentul de absentism să nu fie dezastroz, astfel încît această opoziție să poată forma vîtorul guvern. Apariția, acum, a Partidului Alianței Civice, condus de Nicolae Manolescu, face această speranță ceva mai palpabilă. Cea de-a doua posibilitate – care reprezintă, cum spuneam, cel mai mic rău – ar fi ca actualul guvern, obținând în cele din urmă tie și un minim succese palpabil în sferea economică, să și poată îmbunătăți sprijinul popular și, mai ales, să mărească încrederea populației în reforme. S-ar putea atunci forma un guvern asemănător celui actual care, deși totuși încă minoritar, să ar putea menține printre un fel de „compromis istoric” cu măcar o parte a opoziției democratice, ce s-ar convinge că orice alternativă în momentul respectiv nu poate fi decât mai rău.

Sîntem, firește, în domeniul ipotezelor și a scenariilor. Două lucruri mi se par a completa tabloul acesta destul de pessimist: în cazul unui meci „strîns” cum sigur va fi cel electoral viitor, incertitudinile fie și mai multe, vor juca un rol însemnat în echilibrul final al forțelor, șa cum n-a fost cazul anul trecut. Pe de altă parte, arbitrul final al jocului cel care va media formarea coalițiilor și va numi pe vîtorul prim-ministru, rămîne președintele Iliescu, ale cărui performanțe politice s-au dovedit atât de lamentabile. Va fi acesta în stare totuși, în cazul unei relative infringeri a „oamenilor săi”, să și cîștige dreptul de a semăna măcar cu generalul Jaruzelski? Nu pulen săi. Să sperăm cel puțin că, fie

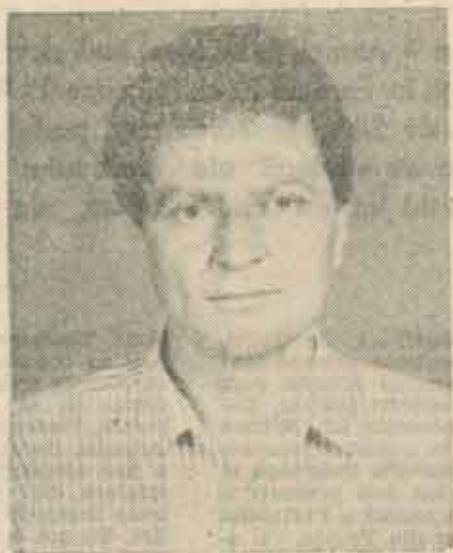
și în cazul unui avans notabil al partidelor naționaliste și fascizante, el se va feri să-i imite pe mareșalul Hindenburg.

26.7.1991

P.S. Considerațiile de mai sus nu trebuie interpretate drept o expresie a descurajării, ci drept un îndemn la luciditatea necesară luptei. Poate că de acum ele se înălțează ceva mai pesimiste chiar decât este autorul lor.

ACCENTE

Mihai Sin

Arbitraj intelectual

Intelectualul român a fost înainte de decembrie 1989 „calul de bătălie”, jîntă preferată a multora (astă din țară și din străinătate, ca să zic așa), care îl reproșau ba îmobilismul de apolitic, ba apăsa socială ba incapacitatea de a se solidariza cu cei care au luat într-o formă sau alta, o poziție împotriva ceașcășitului iar acuza cea mai gravă a fost, fără îndoială, lașitatea. Pur și simplu – lașitatea sau, ca să respectăm și mai mult acest tip de ziceri, „intelectualul român este laș”. Cîtă exagerare, cît neadevară da și cît adevară au fost în calificările de tot soi, cu care a fost blagoslovit intelectualul român, mi se pare de prisos să comentez acum maștă că nu acesta ar fi scopul articoului de față. Vreau să menționez totuși ceva: poziția intelectuală română trebuie privită și înțeleasă global adică în totală perioadă postbelică comună. Si pe măsură ce apar documente (am în vedere documentele autentice, revelatoare și nu altfel și atlea hîrtule sau povești inventate, după care orice ticălos notoriu se poate autoaprezenta drept „curajos”, „rezistent”, „om de bine” sau cel puțin „participant” la cine și te ce acțiuni „anti”, de o importanță atât de de capitală încît efectul lor a rămas pînă astăzi misterios și imposibil de sesizat), ne dăm seama că nu avem de ce să ne fie rușine cu poziția intelectualului român, în condițiile în care putem oferi destule exemple de înaltă înțină morală.

Trebue să precizăm însă un lucru: ce să înțeleg, ce se înțelege de fapt prin „intelectualul român” și „intelectualitatea română”, sătudind că orice generalizare de acest fel este atât de riscantă? Sînt oameni și oameni și, cu atât mai mult, sătăcăi și intelectuali și intelectuali. Dar, de vreme ce mai toată lumea tolosește termenul generic de „intelectual român” în sensul de „intelectualitate românească”, să urmăm, cel puțin formal, această tendință prin care, îndeobște, cei ce o uzitează pînă la saturare și, uneori, pînă la delir, se referă, după cîte înțeleg, la o anumită intelectualitate expozițională. Idei de opinie, personalități culturale de notorietate publică, scriitori și gazetari influenți în viață politică și, nu în ultimul rînd, cei ce ar alcătuî „elita”, termen folosit fie cu totă seriozitatea, fie peiorativ, după imprejurări.

Despre această intelectualitate s-a scris și s-a vorbit enorm din decembrie 1989 încoace, fie admirativ, fie cu suspiciune, fie cu o nedisimilitate contestare, împinsă nu o dată pînă la detestare și ură. Uneori, politicienii ai puterii, dar și alii care aparțin altor grupări politice, aduc tot felul de reproșuri „intelectualilor”, uitând că în orice moment ar putea fi întrebăți, cel puțin unul dintre

ei, de ce nu se mai consideră el însuși intelectual, cum firesc (sau nefiresc?) se considerau pînă de curînd. Si la fel de bine ar putea fi întrebăți dacă nu cumva mulți dintre ei nu s-au grăbit să se autoîntutuleze „politicieni”, ca și cum treba astă cu politica ar fi chiar atât de ușor de înusit peste noapte, sau calitățile unui politician veritabil ar putea fi suplinate de şiretenie, intrigă, dimbovițeană, cinism, lipsă de scrupul, anivism și o monstruoasă poftă de putere, o „foame” de tot și de toate.

Cu toate acestea, mi se pare că pericolul cel mai mare care îl poarte pe intelectualul vine tot dincolo el. Cred că s-ar putea spune foarte multe despre intelectualul român în această perioadă posttotalitară, despre vanități exacerbate, despre o anumită naivitate, despre pagubă, obicei de a căuta modele în altă parte („n-avem un Havel”, „n-avem nici măcar un Michnik”) – deși calitatea de politician ale lui Havel sunt contestate de mulți conciliatori ai săi, iar în Polonia a cîștigat Walensa), despre un exagerat și intolerant spirit critic, în evident contrast cu prearele și nu întotdeauna sincerele introspecții, be chiar despre o anumită demagogie.

Spun toate acestea pentru că mi se pare că, în sfîrșit, destule erori ale intelectualității române, mai ales ale celei care a ieșit în arenă, ar trebui recunoscute cu totă frachetea. Astfel, prelungirea lor ar avea consecință imprevizibile pentru întreaga țară și, firește, și pentru fiecare dintre noi. Cu riscul de a produce nemulțumi și indispoziții unor oameni pe care îi stimă, sau altora pe care îi consider prieteni, esamint doar cîteva „erori” care mi se au părut evidente încă de la început:

– Din entuziasm, din elan, din prea bune intenții sau din prea mari ambiții s-a greșit enorm, după părerea mea, cînd destul de intelectuali de anvergură au crezut că pasul din bibliotecă în stradă este ușor de făcut. O exagerată încredere în sine i-a impins spre convingerea că niște etape pot fi cu ușurință „arse”. El bine, să a putut observa că nu e tocmai ușor să comunică cu cel de jos, că înșâi problema adaptării limbajului a constituit pentru unu un examen pe care nu l-a trecut, umea oamenilor simpli să a dovedească pînă la urmă destul de complicat. În cazurile cînd n-a existat un interes real, mai vechi, sau măcar un exercițiu al frecventării ei. Ar fi fost preferabil să se apeleze la „Intermediari”, deplăcă la acea categorie de intelectuali care au trăit nemilocii printre oamenii obișnuiți.

Problemele naționale, ba chiar naționalismele de tot felul, astă de evidente în țările est-europene, dar răbunind uneori și în țările vestului au fost tratate nu o dată cu o deconțință superficialitate, reduse uneori la scheme teoretice prezentate cu o „doctră” suficientă. Frenezia de a fi europeni s-a transformat în unele situații ir arogantă iar ideile am putut preferabili să se apeleze la „Intermediari”, deplăcă la acea categorie de intelectuali care au trăit nemilocii printre oamenii obișnuiți.

– Nu s-a linuit seama de o lege nescrisă a politicismanului după care intelectualul de excepție nu reușește îndeobște să pătrundă în jerarhia superioară a partidelor sau a puterii, el fiind stopați de obicei la eşalonul doi. Neîncrederea în capacitatea intelectualului de excepție de a face față în virtute piramidei are, la noi (dar și în nîță țările lumii), rădăcini și tradiții puternice. Dar, cu toate acestea, obsesia de a fi liniștită funcționează din plin.

– În sfîrșit, cred că o altă eroare a fost generată de pasări devastațoare, de învidii și vecchi ranchiune, de suspiciune sau chiar de ură, toate acestea avînd un efect catastrofal pentru multe intelectuali, distrugind prietenii, dizolvînd și mente de solidaritate care păremă trăință, anulind parcă peste noapte sentimente de stîmă și prietenie, buhvînd nu altul sistemul oficializat al „valorilor” ci înșâi noțiunile de valoare. S-a ajuns la constituirea unor tabere dușmane, dușmane „pe viață și pe moarte” din care, la o privire mai atentă, păstrează, probabil conform tacticilor și strategiilor politice, dar și obișnuitele prudente românești, destule canale de comunicare, sau un fel de „vase comunicante”.

In felul acesta, într-o vreme a patimilor dezilănită, cei ce au rămas, într-un fel sau altul, în expectativă, să primiți nu o dată, dintr-o parte sau altă, tot ca dușmani. Se uită însă că un rol imens pe care l-a avut și trebuie să-l alibă în continuare intelectualul – hai să zicem un anumit tip

de intelectual – în orice societate, este acela al unui „arbitraj”, mai mult indirect decât direct, factor de echilibru nespectaculos dar de o importantă covîrșitoare. „Arbitrajul intelectual” nu e, poate, mai lipsit de riscuri și mai puțin periculos față de riscurile celor din arenă. Dar el trebuie înțeles în profunzime, pînă la ultimele lui consecințe. Altfel, în absența acestui tip de arbitraj, ne putem pune cu totă gravitatea întrebarea: e posibilitatea de independentă reală a intelectualului într-o lume a tuturor dependențelor, de la cele mai sofisticate la cele evident manifeste? Nu mi se pare că e o întrebare la care se poate răspunde ușor (în afara teritoriului prostier și suficient de arrogante, unde toate sunt simple și usoare), dar cred că merită să ne-o punem măcar din cînd în cînd, fie doar și pentru a mai cări cîte ceva la flămurile zdrențuitoare.

ACCENTE

Neculai Constantin Munteanu

Să nu ne denigrăm înaintașii și realizările lor!

Președintele pentru linisteia noastră ne-a spus cu părîntescă grija că „nu este bine să denigrăm tot ce a fost în trecut, tot ce au făcut înaintașii noștri”. Trebuie să stim să cinstim aceste rezultate ale eforturilor muncii și dăurii înaintașilor noștri. Trebuie! Cinstîtă, prejoasă indicație! Pentru că mai sunt unii destabilizatori, înverșunări, drogați și chiar năști ai dolarului care denigrează, ponegrecă, critică, defamează, contestă, refuzând să vadă doar ce a fost bun, rezultatelor, „realizările” chiar! Care sunt, că frunză, că iarbă, le vede toată lumea. Cu excepția celor care refuză să le vadă, ori nu le văd cum trebuie! Ce oameni necunoscători! Si lipsiți de caracter!

Fiește, o carecare ordine trebuie făcută și între înaintașii buni de cinste. Cum în Plea Universității nu s-a strigat „Jos Stelen cet Mare”, „Jos Mihai Viteazul” sau „Jos Regele Mihai”, e de presupus că nu pe el îl avea în vedere președintele pentru linisteia noastră. Nu Președintele avea în vedere „înaintașii cunoscuți nouă, tutulor, „mulți stimă” și „mult iubiti” într-o vreme care nu e chiar așa de departe ca să-i fi uitat. Nici noi, nici președintele. Președintele mai ales. Pentru că a fost acolo, nu alături, ci cu el, cot la cot, umăr la umăr. Ba a pus și umărul și cuvîntul în împărtuirea celei mai bune dintre lumi și a mărejelor ei realizări. Să le cinstim! Dacă trebuie, trebuie!

Si sint atîea că nici nu stă cu care trebuie să începi. De fapt ordinea n-are nici o importanță. Realizările sunt cu atît mai importante cu cît sunt în mai devălămășie, numai și numai ca să-i facă fericiți pe români și să-i împingă pe cele mai înalte culmi ale civilizației. La nevoile, cu forță și cu cîntul. Pentru că unii se încăpățină să vadă acolo, sus, pe culmile civilizației la care erau potiții, doar pietre sterpe ale nepuținței și uniformizării în mizerie și săracie. A fost nevoie să li se bage mințile în cap și să vadă ce îl se spune să vadă. Si pentru că s-au încăpăținat să

nu vadă, apropiile înaintașii și tovarășii de drum ai celor care ne cere să nu le denigrăm realizările și apelat la cea mai înaintată metodă cu puțință. Am importat dictatura proletariatului, cu instrumentul ei de nădejde, tercarea, cu consilierei cu tot. A fost floare la ureche să le adaptăm la condițiile specifice ale țării noastre, cel mai înaintaș dintre înaintași dovedindu-se deosebit de înzestrat în această privință. Si cum consiliilei trebuiau răspătiți, am înființat Sowomurile, noi dădeni și el lumen. Si ne-am pus pe realizări. Si pe import. Am importat colectivizarea, industrializarea socialistă, planificarea centralizată, planurile cincimale, îndeplinirea toate înainte de soroc, unele chiar în patru ani pe jumătate, centralismul democratic. Sunt toate acestea realizări? Sunt! Trebuie să stim să le cinstim? Trebuie!

Evident, n-a fost ușor. Au fost și greutăți. Dar înaintașii au sătul să le învingă. Învinșu era meseria lor. Învingea tot ce le ieșea încale. Si mai ales tot ce linea de trecut și de democrație, de respectarea legilor și instituțiilor democratice. Au vrut alegeri libere și, realizare mare, îi s-a arătat cum se organizează și mai ales cum se cîștigă niște alegeri libere. Silvio Brucan, unul dintre înaintași care se aflat printre noi, are multe de povestit în privința organizării și cîștigării unor astfel de alegeri. Si el trebuie cinstit pentru asta. Trebuie. E o realizare importantă și nu poate fi ignorată.

Evident, au fost și unii care au contestat aceste alegeri libere. Ce caraghioș! Au fost învățăti minte la luceafăr. Mai firzi înaintașii s-au răbufnit și cu tovarășii de drum. Si astfel au avut cale liberă să se pună pe realizări care nu pot fi denigrate.

S-a început cu proprietatea. Tot marxistul care se respectă să fie că proprietatea e un lupt. O stie și urmașul care ne cere să respectăm înaintașii și să nu le denigrăm realizările. Proprietăților îi s-a luat totul, au fost desproprietării, naționalizări și la nevoie au fost dată și afară din casele mai arătoase. Totul a fost trecut în proprietatea poporului, mai puțin casele cele mai bune, care au revenit celor mai înaintași dintre înaintași însă nici din asta nu le putem face o vină, trebuie să stea și el undeva, ca o răspălată pentru cîte re lăceau și nu realizau.

Cel care n-a fost de acord au fost declarati dușmani ai poporului. O realizare de seamă această industrie de produs dușmani ai poporului. Pentru asta a fost nevoie de o altă realizare importantă, pe care o datorăm, firește, înaintașilor. E vorba de Securitate. Un stil de nădejde pentru celelalte realizări. Aproape pentru toate realizările, și mai ales pentru forjarea omului nou, obiectiv și realizare încă și mai de seamă. Securitatea a muncit cu devotament și și noapte, a urmărit, a iscodit, a anchetat, a interrogat, a schingiul și a umplut pușcările cu dușmani ai poporului. La nevoie îi a și fabricat. Dușmanul ai poporului era oricine nu era cu noi. Cu înaintașii, adică. Sigur, între zidurile pușcărilor, ca și în altă lorică, de altfel, au fost săvîrșite atîte crime, atrocități, situri, silnicii și mirșavii fără seamă. Au fost și unele greșeli, înaintașii erau și ei oameni. Așa e cînd construiești o lume nouă. Nu pot face o omelie fără să spargi ouăle. În grabă mai spargi și capete, mai trîngi oase, mai cumui și vieți omenești. Scopul scuză mijloacele. Scopul e omelie! Că nu e nici omelie, ce mal contează! Nu le putem avea chiar pe toate.

Încolo, la capitolul realizări stăm bine și înaintașii merită cinstiță. Iată-le: fabrici de care nici nu avea nevoie, care produc pagube și în care oamenii au învățat că e mai bine să te prefaci că muncesti, decit să muncesti cu adevarat, cartierele de locuințe mici și îngheșuite, unele în altele. Declarații proprietari, producători și beneficiari, oamenii au fost dreșați să-și ascundă gîndurile și să spună ce nu gîndesc, să se înmulțească precum iepuri, spre binele patriei și al partidului, să trăiască în foame, întră, trică și înțunerică, să se mulțumească doar cu două ore de televizor pe zi și să-l vadă doar pe înaintaș și pe soția lui, să-i aplaudă pentru tot ce spuneau și făcea, să mărsăluiască, să se alinieză, să se incoloneze la demonstrații. Ca și la cozile interminabile din magazinele în care nu se găseau nimic, așteptând ce urmă să „se bage” și să „se dea”. Sunt toate acestea realizări pentru care înaintașii merită cinstiță? Sunt. Si nu sunt toate. Înaintașii au făcut din oameni neoameni, din analfabeti savanți, din proști genii, din jigozi oameni cinstiți, din ticăloși oameni de omenie! Care ne-au dat lecții. Ne dau încă. În fine, înaintașii au forțat caracterele care ne conduc astăzi, care au descoperit abia după decembrie '89 că drumul pe care am fost silici să

mergem vreme de 45 de ani e greșit. Să uităm că ne-au fost cătuze și au fost alături de căluțitorul înaintaș, l-au susținut, ferorezat; l-au incurajat și l-au lăudat, au fost cu el și strîns unii în jurul lui. Acolo au fost și d-nii Iliescu, Bîrdeanu, Marțan și toți băieți de la Ștefan Gheorghiu, vizavi de președinție, unde a fost pregătită lista de specialiști și de competențe care ne conduc azi spre reforme, economie de plată și spre democrație. Realizările înaintașilor sunt și realizările lor. D-n Iliescu ne-a spus-o în față. De la obraz!

ACCENTE

Bedros Horasangian

Davai katizația!

Aveam intenția să scriu cîteva articole cu o perspectivă istorică despre viața parlamentară din România. Ba mergeam mai la deal în susul istoriei să aleg dintr-o liniște realizările și să respectăm înaintașii și să nu le denigrăm realizările. Proprietăților îi s-a luat totul, au fost desproprietării, naționalizări și la nevoie au fost dată și afară din casele mai arătoase. Totul a fost trecut în proprietatea poporului, mai puțin casele cele mai bune, care au revenit celor mai înaintași dintre înaintași însă nici din asta nu le putem face o vină, trebuie să stea și el undeva, ca o răspălată pentru cîte re lăceau și nu realizau.

Cel care n-a fost de acord au fost declarati dușmani ai poporului. O realizare de seamă această industrie de produs dușmani ai poporului. Pentru asta a fost nevoie de o altă realizare importantă, pe care o datorăm, firește, înaintașilor. E vorba de Securitate. Un stil de nădejde pentru celelalte realizări. Aproape pentru toate realizările, și mai ales pentru forjarea omului nou, obiectiv și realizare încă și mai de seamă. Securitatea a muncit cu devotament și și noapte, a urmărit, a iscodit, a anchetat, a interrogat, a schingiul și a umplut pușcările cu dușmani ai poporului. La nevoie îi a și fabricat. Dușmanul ai poporului era oricine nu era cu noi. Cu înaintașii, adică. Sigur, între zidurile pușcărilor, ca și în altă lorică, de altfel, au fost săvîrșite atîte crime, atrocități, situri, silnicii și mirșavii fără seamă. Au fost și unele greșeli, înaintașii erau și ei oameni. Așa e cînd construiești o lume nouă. Nu pot face o omelie fără să spargi ouăle. În grabă mai spargi și capete, mai trîngi oase, mai cumui și vieți omenești. Scopul scuză mijloacele. Scopul e omelie! Că nu e nici omelie, ce mal contează! Nu le putem avea chiar pe toate.

Că la 11 februarie 1866, chiar în ziua abdicării lui Cuza, Camera și Senatul au participat la o sedință comună și era propus la domnie, prin îndemnul „voinei naționale” un prijor străin în persoana, surpriză, nu?, lui Filip de Flandra, fratele regelui Leopold al Belgiei. Ba chiar, spun documentele (vezi Monitorul Oficial 35, din 15 februarie 1866) a și fost ales ca domn al României sub numele de Filip II! Dar cite și mai cîte amânunte ale istoriei nu stau încă ascunse prin cărți și studii nici măcar secrete.

Dar să nu lungim prea mult vorba despre ceea ce nu am făcut. Filip nu a ajuns Domn al României ci, prin solicitarea Locotenentei Domnești, prințul Carol de Hohenzollern. Iar ca dovedă că socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din tîrg este saltul de la viață parlamentară din secolul trecut la Mareea Adunare Națională din secolul nostru, căreia doar el putea să-i dea socoteala fostul Secretar General al Partidului Comunist Român și Președinte al României, tovarășul Nicolae Ceaușescu,

Citez cu stupeare în presă sau aud prezentindu-se la televizor cuvînte precum odioșul sau dictator în gura unor oameni – ca să nu le spun animale! – care l-au servit cu „abnegare și devotament” ani în ţară. Nenușinarea devine necuprinzătoare, iar revolta noastră mută. Sî, în loc să scotocim prin trecut, ne războlim cu dezertăriile prezentului. Cum să nu ne înăltăm la cerul cînd Ilie Verdej solicită, fără să cîpească măcar, în numele nou creatului său partid, vechiul și atît de rîvnitul patrimoniu al Partidului Comunist Român? Cum să nu se ia pluitul cînd affâm că toate asta au fost adunate prin munca cîrstîță. În slujba jării și a patriei și din cotizațile neinvinate ale membrilor P.C.R.? Cum să nu ne aruncăm din cenuri fără parăsuță, cînd affâm de noua campanie justițiară în numele dreptății și adevărului, iertă-i, Doamne, pre toți păcătoșii tăi chiar dacă lovităriile tăi au erfat nimic din greșelele preșișilor noștri de mai acum trei-patru decenii? Să tragem linie și să socotim. Adică în țara asta nu au fost arestați, schingiul, tortură, umiliri, și chiar omorîji, zeci, sute de mii de oameni. Adică în țara astă nu s-a suferit de foame, de trăg, de minciună, de spaimă, de trică, de tot ceea ce ne potem rău și urî imagina. Adică în decembrie 1989 n-au murit o mie de oameni și n-au fost schilodii ale cîteva mii fără să dâm de nici un capăt al adevărului. Oare din sadoarea zecilor de mii de activiști ai Partidului Comunist Român care salvau la tripturile oferite de „mesele tovărășesci” s-au strîns toate proprietățile fixe și mobile” ale Averii de Partid? Oare din lectiile interminabile de învățămintă ideologică s-au adunat femeile de tip 30 Decembrie lumegind în fiecare județ și hrănind cirezi întregi de nomenciaturi și securiști de partid, sau tot din cotizații? Oare vîile răspindite în tot lungul și latul țării, terenurile de vinătoare, casele de odihnă, policlinice speciale, spitale speciale, mașinile speciale, femeile speciale, helicoptere și lachuri, căcători – precum cea a lui Bokassa – și spectacole speciale, omagiale, artificiale tot din cotizații s-au născut? Sudoarea muncii lor! Ca să vezi, nelucrurile! Comedie mare, dacă n-ar fi tragedie, curat-murdar, românească: I.V. Stalin plus I.L. Caragiale (apud Bellu Zăber). Si apoi și Excelența Sa Domnul Președinte Ion Iliescu ne spunea la televizor adresindu-se urmășilor învinșilor învingători la Războleni că nu e frumos să pingărim trecutul și munca poporului. S-a muncit și s-a clădit în țara astă. Adică dacă s-au cheltuit aurore cîteva zeci de miliarde de lei (de acum 15 ani) plus că au murit 67 de cotăjeni români cu pînjeal minimunul arc ce „săgetenă norii” al Transfăgărășanului care nu folosește la NIMIC născoare săpingă munca poporului și nu ei și-au bătut joc de popor. Adică dacă se fabrică au răsărit aurore pe tot cuprinsul patriei fără nici o noimă, sute de locuințe și biserică au fost rasate, tot noi nu știm bine a căi „mărejale realizări”. Muncile de unii, raportate și burăușită de același activ de partid. Care mai de care mai doctori și mai conferențieri, mai ingineri și mai șapte limbi și rusesc. De urî și mizerie, de viață neutră și moarte de șapte ori servită n-a suferit nimic în țara astă, iar acum vine domnul Verdet precum Napoleon în fața bătăliei de la Jena: Davai Katizația! Au murit îngă și printre noi, în închisori și în altă lorică mii de oameni. În Zarca la Alud și în camere de bloc în Balta Albă și Drumul Taberei. Tăranii omorîji că n-au vrut să între „la colectiv”, femeile lăsată să moară pentru că refuzau să nască la ordin copii, bătrîni fără medicamente, tinere fără viitor și fără sentimente. Iar acum: Davai Katizația!

Ne-am murdarit unii pe alții deconii de-a rîndul, făcindu-ne săciani și mizerii reciproce – chiar am uitat cum se trăia la „comun”? – altele destinate să-ău trînt din motive de dosar, de etnie, de sex, vîrstă, ochii tăi căprui”, din capriciu și orgoliu nemăsurat. Iar acum: Davai Katizația! Să uităm de spaime, de hătituala zînică după răji, să ștergem cu buretele turmătorile, prostile, murdările, să uităm de imperialismul american și de „vigilența revoluționară”. Să uităm totul, să ne trăim doar prezentul, așa, la sfat și la comandă. Au tremurat tovarășii cîteva luni apoi la făcut ochi, au făcut nas iar acum au chiar gișat: Davai Katizația! Strigă toți buricile cărora îi se aduce și azi mincarea acasă cu scooterul. Davai Katizația se încearcă, azi și acum, în miezul verii cu glas răgușit o întoarcere în trecut, Nikagda, Nikagda, strigă corbul aşezat pe mormîntul ceaștelor, dacă nu se va face cu adevărul dreptate. Si, la urma urmelor, de ce nu, să se desfîmze toate pușcările, să fie eliberati toți deținuții. Ce rost mai au zidurile cînd trăim în continuare încastrăți între căramizile tuturor?

REPORTAJ „22”

in Zona la sfîrșit de iulie '91

In rostirea localnicilor din Onești, î se zice, simplu, Zona. De la „zona supusă catastrofelor inundatii din dimineața zilei de luni 29 iulie, în bazinul hidrologic Tazlău-Trotuș”, care se desfășoară, sau mai bine zis curge de la ruinele barajului Belci pînă dincolo de Gura Vâii, centrul fiind în satul Slobozia. Sînistră, cu incertitudine și atenția unei adevarate Călăuze, cauță în stratul gros de mil ceea ce le aparținuse cu numai două zile înainte, un lighean, o scindură, un pled, o cărămîdă, două, trei, un brat de lustră, tot ce va fi fost gospodăria lor.

I-au furat plita din nămol

Vasile Mocanu spune curat că face ordine în bătătură. Pe cîțiva metri pătrați, a devălmășie de crengi și trunchiuri,

Valentin Oprintescu are treisprezece ani. Cinci kilometri în aval î-l au cărat apele. Îmi arată umărul tumefiat, astă nu pot concepe oamenii, de ce s-a dărmat, nu trebuia, ar fi trebuit deschise elucioane de refuzare a apelor, se puteau manevra și manual, dar celor de la baraj îl s-a făcut triecă și or dar bir cu fugili că nu trebuia să se întâmple, dar nici că s-a întâmplat — și, puhoi de apă dulce, și lacrimi sărate, și lacrimi amare, și lacrimi.

Mama lui spune că a fost mina lui Dumnezeu cel bun, care î-l așteptă în grăjă, numai oamenii sunt greșelni și răi, căci nu s-ar fi întâmplat nimic dacă cei de la baraj dădeau drumul la apă din timp, plouă de două zile și eci de acolo ar fi trebuit să-si dea seama...

Casa lui Gheorghe Cheireanu este în piecioare, eu toate că un perete a fost ras, iar din acoperiș au mai rămas cîteva ligile. Se trezise pentru a intra în tură la RAF Borzești cînd a auzit o buhuitură

și î-a luat, nu trebuia să se fi dărmat, astă nu pot concepe oamenii, de ce s-a dărmat, nu trebuia, ar fi trebuit deschise elucioane de refuzare a apelor, se puteau manevra și manual, dar celor de la baraj îl s-a făcut triecă și or dar bir cu fugili că nu trebuia să se întâmple, dar nici că s-a întâmplat — și, puhoi de apă dulce, și lacrimi sărate, și lacrimi amare, și lacrimi.

La Belci, vasul utilitar care dragă lacul de acumulare a rămas înălțat într-o poziție anapoda. Lăcătorii refac gardul decarece puizerile de curiosi din afară zonei vin să vadă minunea, o fi de interes poftă astă de inedit, dar malurile sunt încă nesigure și se pot produce falii. Doamna Bordel, vice-primăru al Oneștiului, dezmente zvonurile sătenilor poruncați în mod firesc să găsească tapă împășitoră — vîlturna nu putea fi stăpinită. O comisie de specialiști de la facultatea de Hidrotehnică Iași a stabilit cu exactitate cauzele calamității: în momentul surpării, un debit initial de 2.500 m³ pe secundă prăbușind instantaneu barajul, orice intervenție din partea personalului de servire fiind inutilă în condițiile întreruperii curentului electric.

Picnic la marginea drumului

Estul Sloboziei este așezat pe o colină și nu a cunoștește prăpădușă. Zace cufundat în aceeași lărmă rurală, cu bâtrâni care îl dau primii bîncete și te întrebă al cui ești, căci le-a mai obosit vederea. Cu vîte duse la păsune, legăndu-se leneșe pe străzi. Fiindcă, deși drumeaguri obisnuite, cu grohotiș și budinioase, utilile Sloboziei poartă plăcuțe îngrijite la fiecare 30 de metri. Strada Ecoului, strada Ceahlău, strada Vuluri, strada 9 Mai. Din toate, una singură și-a pierdut prețioasele plăcuțe indicatoare. Strada Victoriei, acoperită cu desăvârsire în primele 2 zile de Tazlău sălbăticit.

La ora amiazii o forforă pestriță animă înirregul sat. Basculante cu pămînt, pentru umplerea celor zece metri ce despart podul de malul surpat. Militari rezolvi, cocotai și pe casă lui Cheireanu Gheorghe și renținând la pere necopate. Ajutoarele de la Comandament, constând în piine și apă minerală, simboluri deja consacrate ale solidarității cu cel obisnuit. Orășenii din Onești veniți să dea o mîndă de ajutor sau doar să se convingă de necrezut. Un grup de G.P. își dovedește utilitatea, blocînd accesul turismelor în Zonă. „Mergeți, oameni buni, pe jos și poate aduceți și voi o piină”. Piine se găsesc de cumpărat la o tară. Au și mititei, și răcoritoare, și tigări din import. Multii din cei veniți se întind gospodărește pe iarbă, picnic la marginea drumului.

In sat abundenta impresiilor schimbată de napăstuiți mai diluează cît de cîte cîte marul trăit cu ochii deschiși. Vizitatorii se învîlă prin grăzile fără chip, ascuțind înmărmuriri: aci era casa pe donă nivele, lateral avean și grajd, colo ar fi trebuit să fie porumbul. Încurajări, sfaturi și cuvinte milioase rosuite din înimă, aparentă liniste specifică moldavilor. Într-un eloxonat neîntrerupt apare un camion militar: au adus încă unul luat de ape. Strigăt înăbusit, geamăt colectiv, intilă retinut, apoi eliberat prelung. Se aduce o usă și două scaune, pe care se va depune înecatul. Priveliști în aer liber, sub soarele blind.

La Gura Vâii, furările au măturat casele celor cîteva sute de ligani, aflate în apropierea riușii. Pe esplanada uzinei chimice s-a instalat tabăra: cîteva perine asternute direct pe pămînt. Parcă în căutarea obîrșilor nomade, tigănele se preumbilă prin sat, zornăindu-și salbele încărcate de aur. Celelalte case n-au fost decât inundate, localnicii scot tot calabălicul afară și-l curăță de noroi, utilă devenind o adevarată baie. Apa se scurge pe unde noate, uneori inundând locuri care de-abia au fost asanate. Reaproșuri și burzuluieli în zângăniul permă-

nent al cluburilor lovite de buza fină. În cîteva zile casele își vor recăpăta aspectul și ordinata inițială, ba chiar îmhogătește fiind de cele venite din amonte și esuate aici: un bustean, o podește de colet, cîteva table, apoi... ei săn că sunt acuzați la Slobozia că au găsit televizoare și mașini de gătit, dar se disculpează cu tările. Un televizor cărat de puhoi n-ar mai fi bun nicăi de clocotuire, ei adună îac-ăsa, niște nimicuri fără rost. Dacă sunt fără rost de ce le mai pescuiesc, în satul de-alături se recuperă și cite un picior de scaun. Nu îi se răspunde, robotind în continuare cu osidie prin avutul năchită de clisă.

Frontul salvării bovinei

Pe neserat din nou la Slobozia, gătită de vizitatori. O ieșire adineă cuprinde Zona. Din cînd în cînd, doar mugetul valilor minate în oborul celor din deal. O balătă sătușă și un gindurile atură calcă pe muchia unei ripe și se prăvălește într-o moeciră adineă de un metru și jumătate. Olga, femeia care o pastorează râmine încremenită, apoi începe să strige după ajutor. Cornuta ienește neguținoasă, prinse în glodul care-i atinge grumazul. Pentru un cm de la oraș cu reînă deje este înălțat de grozăveni, soarta animalului prins în mil pare aproape indiferentă. Însă timp de două ore totușă suflarea satului și în primul rînd sinistrații se înhamă la o muncă halucinantă. Locotenentul plutonului de militari se pronunță pentru săparea unui canal care să permită seurgerea nămolului în Tazlău. Idee șișifică, combatătoare de săteni, existind riscul că odată cu milii să arăzeze duce și bovină pe apa Simhei. Adică din lac în pot, din mil de-a dreptul în riu. Așa că sătenii nu ezită să se afundă pînă la briu în preajma dobitoacei, uneori râmnind imobilizați și trebuind să fie scoși. Cu un sistem sofisticat de franghi și birne, cu rugămintă și invective adresate dobitoacei să facă și ca un efort, cu încăpăținarea sinistraților cărora nu le-a mai rămas aproape nimic și care nu mai au de unde pierde, dihania cu aspect de pahideci și recuperată într-un final din mlașina neîngășată. Oamenii exultă, rid pur și simplu, și se birjonează în gropița moecirii.

In Zonă, luni, 29 iulie a venit apa și a luat 60 de oameni. 23 s-au salvări și alti 27 sunt dați dispăruți.

CĂTĂLIN POPESCU

casa î-a fost dusă de năbolreca apelor hăt-departe, poate că e deja la Siret, îmi zice, ori o fi ajuns la mare, el n-a văzut niciodată mare, barem casa. E tifos, ieri recuperase plita ouielii, iar azi n-a mai găsit-o, se poate să învîrte pe aci după găbeială, nu că i-ar sta lui nădejdea în plita aia, el mulțumește lui Dumnezeu că a scăpat el și familia, apoi își săracă soarta, și pe aia de l-au hotărît. Sculpe-n palme și cere sprijin pentru a cără și ciotul istă, că lui nu-i aparține, să mai întrebe prin sat al cui e fi...

Vizavi se intinde o porțiune de noroi uscat, străjușă în mod bizar de o poriară, care păstrează încă plăcuța cu numărul cincis. Strada Victoriei numărul cinci, completează Marina cu gîas sugrumat. Cînd a anuit detunația de la baraj a fugit cu fetița în cimp, și, deși sîrbă a impiedică să distingă cîeva, parca își vedea acoperișul galben dus de potop. Rezernă puța cu numărul cincis și izbucnește în plină. Privirea î se pierde undeva în ziare, unde se facă nevăzut acoperișul ei galben...

spălnătoare dinspre zăgazul Belciului.

Maică-sa, care, locuia în spate, într-un alt corp de casă, a fost lăsată de năprasă, ocolindu-i propria locuință, el își crede că a scăpat cu ce se vede adică o clădire decăvățată, puștită în interior...

Podul de piatră s-a sfârșit, a venit apa și î-a luat

Mărturii, lacrimi, martori oculari, vîcete amarnice, bâtrâne cu năframe îndoitate și hocet slins, două elicoptere survolind zona în căutarea celor dispăruti, ape reintrind molecom în mată, cer rapace de senin sub care milurile prind erusă, o măleșie apucând a leoaană din noroi și ștergind-o cu pulpana fuste, plimset cîntemurător, patru copii luati de ape și avul, doi morî, doi dispăruti, nu spune că au murit, ci că a venit apa

Fotografii de RADU SIGHETI

Ştefan Augustin Doinăş

PUTERE ȘI RESPONSABILITATE POLITICĂ

II. Momentul propice și momentul necesar

Despre marii bărbați politici suntem obișnuiți să ni se spună că au fost „la înălțimea timpului lor”. În realitate, tot ceea ce se leagă de momentul istoric asupra căruia sătari oamenii și-au pus amprenta personalității, tot ceea ce constituie dimensiunea majoră a prezentului lor începe de capacitatea lor de a acționa în vederea viitorului. Virtutea lor principală a fost una singură: responsabilitatea pentru ceea ce va veni, *Verantwortung für das Komende*, scrie Hans Jonas (p.225). Este firesc să fie așa, întrucât – așa cum arată același teoretician – „înainte de orice, responsabilitatea pentru o viață, fie aceasta individuală sau colectivă, are de a face cu viitorul” (p.197). Să, imediat după aceea, ca o concluzie filosofică: „Responsabilitatea nu e altceva decât complementul moral al constituției ontologice a ființei noastre temporale” (p.198).

Tot ce l-a interesat pe acesti iluștri bărbați de stat, și tot ceea ce au izbutit ei să facă, a fost nu atât faptul de a perpetua o anumită imagine a poporului față de care s-au obligat acceptând mandatul de conducători politici; nici acela de a suscita această imagine determinată, ca un fel de surogat de utopie; ci mai ales faptul de a *înțelege deschis un orizont al posibilului*, care – fiind dat odată cu existența istorică a poporului respectiv – este continuu menit să ofere o nouă șansă aceluia popor. Responsabilitatea acestor oameni i-a angajat față de viitorul poporului lor și, deopotrivă, față de viitorul propriu lor arte de a guverna. Dar asupra acestei idei voi reveni.

Există, cred eu, o dublă somație pe care viitorul o adreseză în chip inefabil prezentului; fie ca *moment propice*, fie ca *moment necesar*. Marii oameni politici au șiut să răspundă cu promptitudine unei asemenea somânci. Răsună ea oare destul de clar, discret sau zgomotos, pe cerul politică noastră de azi? Am impresia că trăim în aceste zile un moment propice pentru politică noastră externă, pe linia aspirațiilor de reîntregire a țării, și un moment necesar în ordinea economicului, ca reabilitare a reformei privind privatizarea.

Un război elementar ne spune că dușmanul cel mai periculos este vecinul cel mai puternic, și că primejdia pe care o reprezintă acesta este direct proporțională cu forța lui ca stat. De sute de ani, pericolele și înamicii care au amenințat țara noastră au venit din Răsărit. Ultimul a fost – și încă este – panslavismul care, acum săptizeci de ani, n-a făcut altceva decât să-si schimbe numele, nu substanța și metodele sale expansioniste; imperiul țarist rus a devenit în 1917 imperiul sovietic rus, misiunea lui istorică – aceea de a-și croi drum spre Bosfor, prin înghițirea și ruinarea țărilor învecinate care-l stăteau în cale – fiindu-ne înfrângători – ce farsă sinistră a istoriei! – drept binefacere politică supremă, comunismul ca ideal supranational și ca paradis al omenirii. Rezultatele acestei adevărate demonii istorice se cunosc.

Astăzi, anno Domini 1991, U.R.S.S. – sigură care trebuie citită ca Uriașa Retea de Subordonare Socialistă – apare, așa cum s-a mai scris, ca „un colos cu picioare de lut”, erică mai slab ca în oricare alt moment al istoriei sale. Faptul acesta înseamnă pentru noi, Români, că și pentru toate țările care formează bordura vestică a marelui „imperiu roșu” – fie că aceste țări se află înălținul lui, ca republici unionale, care fac un lanț cu verigi rupte de la Baltica la Marea Neagră și mai departe spre Marea Caspică, fie că îi sunt limitrofe pe aceeași curbă geografică – un moment propice: *cel mai propice moment al intereselor naționale* în raport cu Rusia Sovietică. O ideologie mincinoasă și agresivă, antiumanistă, se dezvăluie acum ca o școală a degradării civice și spirituale; o economie de stat, centralizată, generatoare de mizerie socială, își consumă în zvircolin falimentul; o forță armată fără precedent este înțuită în sănătatea neviabilității propriului sistem care a generat-o pentru a-l apăra și a-l facilita extinderea pe plan mondial; pe eșchierul diplomatic, S.U.A. – devenite fără putință de tagadă *arbiter pacis et bellum* în lume – încurajează mișcările centrifuge, de emancipare națională, ale clorilor republici care abia mai depind de Moscova; în fine, justitia imanentă a „mersului lucrurilor” face ca Moscova însăși, sub presiunea întregii lumii civilizate, să condamne odioasa alianță de acum șase decenii dintre bolșevici și naziști, pactul Molotov-Ribbentrop. Se poate oare imagina un moment mai favorabil pentru diplomația unei țări vecine cu Asia Europeană?

România este pe cale, val să rateze acest moment propice al istoriei. Acordul cu Kremlinul, pe care – cu un zel de subaltern complexat pe treptele piramidei marxiste – președintele țării noastre l-a semnat acum cîteva luni, indică o totală lipsă de responsabilitate politică. Într-o situație care nu presupunea deloc acest lucru – dim-

- Responsabilitatea pentru ceea ce vine
- A înțeles deschis „un orizont al posibilului”
- *Momentul propice* al politicii externe • Criza Uriasei Rețele de Subordonare Socialistă
- Opțiunea: refuzul trecutului • Tembelismul și xenofobia noastră • *Momentul necesar* al economicului • Opoziția și regula jocului
- De la *democrație spre doxocrație* • Urmează un „război de guerilă”.

potrivă! – soarta Basarabiei și a Bucovinei de Nord pare să fi amintită din nou *sine die*, dacă nu compromisa pentru totdeauna. Va aproba Parlamentul Românul acest act de inconștiență națională? Nu știu. Tot ce pot să știu este că acest Parlament postrevoluționar se va afia, foarte curind, în fața unui examen extrem de dificil al răspunderii sale față de poporul român în totalitatea lui. Oare va rezbiu el, acest Parlament al căruia spectacol, privit la TV, este atât de deplorabil, să fie totuși la înălțimea misiunii sale? Va realiza el că, dacă Istoria este indiferentă și nu părtinește, ea surde totuși celor curajoși?

Ce înseamnă, de fapt, în domeniul acțiunii politice, ceea ce am numit *momentul propice*? Actualitatea, prezentul ca atare, nu pot fi concepute în cadrul unei asemenei acțiuni decât ca etapă preparatoare a ceea ce va veni. Dar cum se prezintă acest „ceea ce va veni”? Fără îndoială, sub forma unei alternative, ca situație care implică o alegere. Adevaratul om politic săvârșeste în fiecare clipă a exercitării mandatului său o opțiune. Mi se pare evident că opțiunea care îl se impunea, în acest an de grătie, unui om politic român responsabil de viitorul României – atenție: chiar dacă această exercitare a responsabilității se întinde în timp numai pe durata unui mandat prezidențial, efectele ei angajează viitorul – era una care „să rupă” cu trecutul imediat, tocmai pentru că acest trecut imediat a consecnat cea mai dureoasă degradare a fibrei morale a poporului nostru și mutiliare a patriei noastre. Adevaratul om de stat, scrie același Hans Jonas, va socoti că gloria sa (pe care poate foarte bine s-o caute) va consista tocmai în faptul că se poate spune despre el că a acționat cum nu se poate mai bine pentru interesele celor asupra cărori și exercită putere, pentru care, aşadar, o definiție. Faptul că *asupra* (über) se transformă în *pentru* (für) formează esența responsabilității” (p.181). A procedat președintele nostru actual în acest fel, a fost el animat de o asemenea nobilă ambīție? Personal, mă îndoiesc profund.

Toată lumea știe că una din lozincile care au dus F.S.N. la victoria electorală de anul trecut a fost „Noi nu ne vîndem țara!”. Sunind a program economic, această lozincă exprimă de fapt o morală socială, indică tembelismul și xenofobia unei anumite părți a populației noastre, aceea îndobitoță de comunism. Tembelism – pentru că trecerea comerțului și industriei în mîna investitorilor de peste hotare, a patronilor, urmă să înseamne o altă atitudine, responsabilitate, față de muncă, și în lipsa ei, riscul licențierii, atitudine și risc de care profitorii „epocii de aur” – lenesii, speculanții, sperțarii, activiștii etc. – nu le doreau nicidcum. Xenofobie – pentru că prejudecata populară ținea neapărat ca „oamenii bogăți”, capabili să investească bani, să fie în mod obligatoriu „străini”, adică persoane care „nu-măncă ca noi salăm cu soia”, jalinica noastră mindrie națională fiind nu prosperitatea, ci săracia și nevoie și neamul... Astăzi, F.S.N. a abandonat această lozincă a unui fals patriotism și – din pur pragmatism, dacă nu altceva – a aderat la imperativul momentului – necesitatea imediată a reformei economice. Trecerea la economia de piață (tributari mental ideologici comuniști, mulți dintre noi încă se tem să spună pe nume cuvîntul – *capitalism*) s-a concretizat în adoptarea legii privatizării. Impunerea ei a adus totodată primul act politic ferm al opoziției: refuzul de a participa la discutarea în Parlament a unei legi pe care o consideră imperfectă, favorizatoare, antidemocratică, antinatională etc. Întrebarea care se impune acum este următoarea: cine dă dovadă de responsabilitate politică în clipă de față: Guvernul Roman și majoritatea parlamentară, care au votat legea? Sau acea parte a opoziției parlamentare care a părasit înaintul lor, refuzând să discute în forma actuală?

Nu sunt specialist în economie, pentru a judeca legea ca atare. Ceea ce mă interesează, aici și acum, este etica puterii, adică responsabilitatea de ordin politic care se manifestă în această împrejurare. În optica mea, executivul și legislativul, propunând legea și insistând că ea să fie votată imediat, au înțeles momentul necesar pe care-l trăim: imperativul și urgența privatizării, în situația în care „întrarea în Europa” a căpătat caracterul unui concurs-aprove-contra cronometru între statele est-eu-

Fotografie de GEORGETA MARIN

ropene care s-au eliberat de comunism, privatizarea căt mai rapidă a economiei românești reprezintă singura noastră șansă de a nu rămâne – pentru că timp încă? – pe dinăfară. Faptul că guvernul a înțeles că teama de „a ne vinde țara” este un simplu bau-bau, faptul că a părasit una din lozincile care îl au adus cîștig electoral sunt atitudini de apreciat, în ordinea responsabilității. Că legea privatizării reprezintă un capital politic, sau că ea ar fi – pentru cel ce o realizează – un act de sinucidere politică, aceasta numai timpul ne-o va spune. Că despre faptul că această lege a privatizării nu este perfectă, acesta e un lucru de la sine înțeles: îmbunătățirea ei constituie sarcina de viitor a tuturor factorilor de răspundere din țară în ordinea economicului.

Cum trebuie interpretată, însă, manevra opoziției care s-a retrăs din Parlament? Sper să nu șochez prea multe spirite spunând că după opinia mea această atitudine a opoziției văd este, mai întîi, o manevră tactică întîrziată și o sfidare a regulii jocului politic. Solidarizîndu-se, în parte, și retragîndu-se de la dezbatările parlamentare, opoziția a făcut în acest iulie 1991 ceea ce trebuia să facă în aprilie 1990. Anul trecut, toate aceste acțiuni – adică solidarizarea partidelor istorice și a unor eventuali aliaji ai lor, refuzul de a prezenta candidații la prezidenție, refuzul tuturor de a se prezenta în fața urnelor – ar fi avut un sens, poate chiar un rezultat spectaculos,oricum ar fi fost un act de curaj și previziune politică: ar fi schițat o strategie viitoare, ar fi pus sub semnul îndoilei orice rezultat electoral, anulind o legitimitate provenind din imaturitatea electoratului, ar fi pus în discuție chiar forma de stat a României. A fost, atunci, un moment necesar pe care opoziția îl-a ratat. Drept consecință, această opoziție s-a văzut obligată să joace partidă politică în conformitate cu o regulă a jocului democratic care nu-i putea aduce niciodată cîștig de cauză: mașina de vot a majorității F.S.N. anula orice tentativă de afirmare a opoziției, adică de „control” al puterii. În momentul de față, însă: această opoziție nu mai vrea să respecte regula jocului parlamentar în continuă pierdere.

Aceasta înseamnă, în al doilea rînd, că astăzi, acum, la o completă schimbare în materie de luptă politică a opoziției, și că această mișcare izvorăște dintr-un spor de conștiință a responsabilității ei. Sper să nu gresesc susținînd că opoziția abandonăză acum lupta democratică din Parlament în favoarea luptei doxocratice din înălțul societății întregi. Retragerea ei din forul suprem al țării este, îndeosebi, menită să sensibilizeze opinia publică românească în legătură cu unia din legile care vor guverna ani de zile economia societății noastre. Atât timp cât opoziția a „bombardat”, pe diverse teme, opinia publică cu armele sale morale, ea n-a obținut mare rezultat; și nu l-a obținut, pentru că societatea civilă românească, cu excepția unei pătușă a intelectualității, s-a dovedit bine educată de cei 50 de ani de comunism, adică total lipsită de reactivitate moral-politică. Azi, opoziția e chemată să treacă arma de pe umărul drept pe umărul stîng*. Forța argumentelor sale economice este de presupus că va avea o altă percutanță decît frumoasele cuvinte despre bine, cinsti, adevăr, inocență etc.

Opoziția trebuie să învețe bine o lecție că îl să împus, dar care îl poate fi de folos. Să nu uităm că legea privatizării, în forma ei de azi, e un simplu cadru legislativ: ceea ce va „umple” acest cadru vor fi actele normative care sunt chemate să traducă în fapte concrete liniile ei directoare. Într-un anumit fel, responsabilitatea politică, în acest plan, va depinde de pricinarea opoziției de a duce un adevarat „război de guerilă” în care să antreneze conștiința celor pe care această lege a privatizării îi privește direct, adică a tuturor,

va urma

ERATĂ

În numărul anterior (30) al revistei noastre, în articolul „Putere și responsabilitate politică” de Stefan Augustin Doinăș s-a strecurat o regretabilă greșeală. În loc de „...nu numai cel care are responsabilitate...”, se va citi: „...numai cel care are responsabilitate poate să acioneze în mod irresponsabil” (coloana III, rînd 11, pag. 7).

Alexandru Paleologu

DESPRE UN ANUME CONSTANTIN NOICA

L'ami lointain, o plachetă apărută de curând la Paris, la editura „Criterion”, conține două lungi scrisori pe care și le-au scris. În 1957, E.M. Cioran și Constantin Noica, plus două texte ulterioare, mai scurte, în care fiecare trasează un portret al celuilalt.

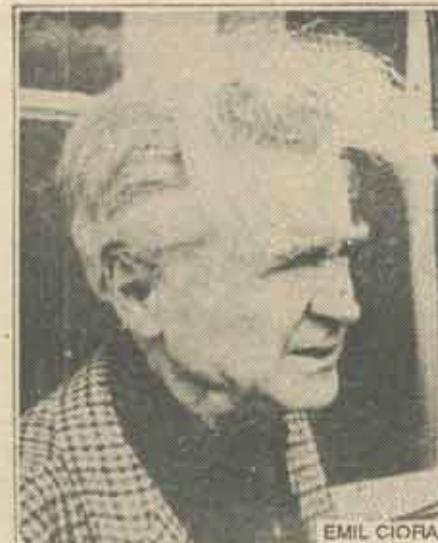
ACESTE DOUĂ SCRISORI NU FAC PROPRII-ZIS PARTE DIN COrespondență PE CARE CEI DOI PRIETENI O întreținău din tinerețe, adică dinaintea de al doilea război, după stabilirea lui Cioran în Franță. Ele nu se adresează exclusiv destinatarilor, ci sunt de fapt concepute și scrise pentru public, și astăzi, și pentru posteritate. Cu deosebirea că *Lettre à un ami lointain* de E.M. Cioran a apărut normal într-o mare revistă literară franceză, în vreme ce Răspunsul prietenului din depărtare a circulat clandestin, în copii dacălogrificate. Totuși, la noi, în România, textul lui Cioran a circulat tot clandestin, căci nu ne putem procura *La nouvelle revue française*. Eu am fost acela care, afănd de apariția lui în această revistă, m-am dus să-l copiez la Biblioteca Academiei și l-am dacălogrificat apoi în mai multe exemplare.

Un anumit pasaj din *Lettre à un ami lointain* mă izbise în chip deosebit, unul cu privire la răscosă Ungurilor din 1956: „Je ne vous parlerai pas de la réaction des Occidentaux: ils nous méprisent, et le mépris est le seul effort dont ils soient encore capables. S'ils ont daigné admirer nos voltins, c'est que cela ne les engageait à rien, sinon à quelques applaudissements sans lendemain ou à un examen de conscience aussi sommaire qu'inutile. Puis vient l'oubli, atout de leur politique, clef de leur prospérité”. (Nu-i voi vorbi de reacția occidentilor: ne disprețuiesc, disprețuind unicul efort de care mai sunt în stare. Dacă au catadixit să-i aplaudă de pe vecinii noștri, e fiindcă asta nu-i angaja cu-

pasajul are un ton de pleoarie, ceea ce s-ar putea să nu fie pe gustul său. Așadar, dacă ipoteza mea ar fi adevarată, ar însemna că din rațiuni este decesă autorul a supratunit căteva din cele mai frumoase fraze, după mine, pe care le-a scris.

Nu rămână mai puțin adevarat că prima versiune, cea căreia îi răspunde Noica, le conținea. Le percepuse și el ca superbe, îmi aminteșc. Suprimearea lor multifeză în ochii mei cartes din această cauză *Histoire et utopie* și singurul volum de Cioran pe care nu am dorit să-l am în bibliotecă. E stupid din partea mea, evident, carteaceasta nefind mai puțin uluitoare decât celelalte ale aceluiași Dar rezerva mea vine din faptul că frazele suprimate au fost decisive în destinul meu: pentru ele, în tot cazul în care mă măsură și pentru ele, am asumat cu bunăstîntă un risc, nu mic, care să a confirmă.

Acele fraze de E.M. Cioran fac deci revocabilă parte din propria mea biografie. După cum face parte din aceasta și Răspunsul prietenului din depărtare, împreună cu alte episoade, gesturi și atitudini angajate de relație dintre noi. Răspunsul acesta, discutat pe toate fețele la mine acasă, cu Noica și cu grupul nostru de prieteni, și care a însemnat pentru noi un moment de mare efervescență, nu a ajuns niciodată la destinație, desătul, care, de formă, îl trimisese și prin poștă păstrând recipisa, îl trimisese pe de altă parte printre nouă și să. El a publicat pentru intuția oră abia acum, în traducere franceză, împreună cu Scrisoarea lui Cioran, aceasta publicată acum a treia oară, dar și de data aceasta ampliată de pasajul cu ungurii. Nu fără rost atrag atenția că Răspunsul lui Noica apare abia acum, după 34 de ani de când a fost scris, deoarece în portretul pe care îl face, Cioran afirmă că prietenul său a fost condamnat la

EMIL CIORAN

partjal. În sectoare strict specializate, fără enorme avantaje și privilegii prin care fusese să ceapă o serie, nu foarte mică, de mari intelectuali, deveniți cu toții academicieni, dar și fără compromiterea irreparabilă, și astăzi în condiții mai modeste și mai decente, se întrează posibilitatea de a lucra „în cultura”. Pentru științifici puri, problema părea oricum mai ușor de rezolvat în sens pozitiv (deși nu era nici în cazul lor o soluție garantă inocență). Pentru noi, „literarii”, soluția era mai riscantă, neputând fi apreciată în general, ci numai de la caz la caz. Oricum însă, problema se punea.

În linii mari și în primă instanță, aceasta este tema Răspunsului prietenului din depărtare. Noica pleacă, în acest Răspuns, de la constatarea, sau mai exact afirmarea, că în epoca noastră există și triumful „spiritului de geometrie” asupra „spiritului de finețe”, recte, spune Noica, victoria spiritului științific, deci a rationalismului, deci a „rationalizării”, deci, implicit, a planificării, deci a marilor inițiative tehnice și colective (spre deosebire de spiritul de finețe care e particularist, deci individualist, intuitiv, hedonist etc.). Evident, „spiritul de geometrie” e mai curând democratic îi deci de finețe mai curând aristocratic (asta nu o spune Noica, o spun eu, spunem în discuțiile noastre pe marginea Răspunsului, lucrul fiind implicit în teza respectivă).

De aici Noica tragea cîteva consecințe de ordin pragmatic, deci comportamental, adică, oricum, și de natură etică. În primul rînd că este bine ca unii, competenți și valorosi, să colaboreze total cu regimul (adică un fel de „petainism”, o sacrificare a onoarei, dureroasă sau nu, dar excelent remunerată). Apoi că este de asemenea bine ca alii, de fapt cei mai mulți, să colaboreze parțial cu regimul, în limite stricte ale competenței, fără supralicitări și cu remunerăția diferentă, că mai bună, fireste, dacă se poate, dar nu îngrăjător excesivă. Apoi, în al treilea rînd, că este nu numai bine dar necesar ca unii să nu colaboreze deloc cu regimul, categoric în care intra Noica însuși (și, desigur, spre onoarea lor, și alții).

Toată această susținere m'a ajutat pe mine, cănd am fost adus la Tribunul Militar ca martor la o două infâșare a procesului lui Ion Negoițescu, să argumentez că textul lui Noica nu este, cum îl declară acuzația, un text „dușmănos”, și deci nici cine îl comentă ca interesant, în sprijinul inculpatului Negoițescu, nu poate fi, pe temeiul acesta, acuzat de atitudine „dușmănoasă”. Termenul acesta, „dușmănos”, era, la securiști, adică și la anchetatorii și la judecătorii militari, un termen de incadrare juridică. Eu am spus atunci, în instanță, că dacă e să dăm acestui termen o semnificație că de căd juridică, ar trebui să-l definim riguros și precis. Deci, ziceam, nu poate fi „dușmănoasă” decât o atitudine radicală, total și practic ostilă regimului socialist (sau, cum era denumit atunci, „democrat popular”). Or, teza lui Noica pleacă de la afirmarea că în epoca noastră triumfă spiritul de geometrie, definit ca spirit științific, rationalist, planificator, cum am văzut. Deci nu este în nici un fel radical ostil ideologiei marxiste, ci, din contră, pleacă de la o rădăcină comună. Apoi nu e nici total ostil, de vreme ce preconizează că cei mai mulți să colaboreze. Din același motiv, nu e nici practic ostil. Prețedintele

instanței s-a arătat foarte interesat și comprehește; a stat grelierul, scrupulos și detaliat, totă depozitia mea. Întocmai, consultându-mă și cerându-mă punct cu punct în cîntînarea la redactarea depozitiei, pe care înainte să o semnez mi-a cîtat, o atent și complet. Dar de condamnat, pe Negoițescu tot l-a condamnat.

Spuneam adineaură că Răspunsul prietenului din depărtare e nu numai, cum am arătat, foarte caracteristic pentru epoca în care a fost scris, dar și foarte caracteristic pentru Noica însuși, într-adevăr,

ceea ce este după mine viciul central al gândirii noastre, dar, indiferent, viciu sau nu, ceea ce este esențial în gândirea lui și constituie sămburele dialectică pe care să a străduit să inventeze și în termenii căreia, după ce a inventat-o, să a străduit, urmând exemplul lui Hegel, să vire totul, anume dialectica contradicției unilaterale, asadar sămburele acestei dialectici constă în alternativă și excludere. Pentru el, orice distincție sau orice polaritate se transformă într-o alternativă. Sau/sau, illada să Odiseea, ratinea sau intelectul, sufletul sau spiritul, natura sau cultura. Orice distincție îl apără ca o contradicție, orice contradicție o alternativă, orice alternativă o excludere. Un corol al acestei tehnici a amputării era la el în relație simulanță: ca ceva să existe, trebuie ca altceva să piară (să piară, evident, valorile care-l erau lui antipatic). Unul dintre refrenele lui Dumitru Noica era: „S-a terminat cu...”. „S-a terminat cu cultura franceză”, „S-a terminat cu spontaneitatea, cu imediatul, cu artele vizuale, cu gastronomia, trăiescă proteinele sintetice, trăiescă procreația în eprubetă, trăiescă revoluția tehnică-scientifică și aşa mai departe. S-a terminat cu spiritul de finețe, trăiescă spiritul de geometrie”. Faptul că geometria analitică și calculul infinitesimal au fost inventate de Descartes și de Leibniz în plină epocă în care dominau saloanele și spiritul de finețe nu-l tulbură deloc, și nici că de la Pitagora și Euclid geometria a coexistat de-a lungul milenilor cu toate manifestările posibile ale fineței.

Recunosc că mă stăpnișc greu de a-i căuta, sau mai exact a-i găsi, căci nu e nevoie să cauți prea mult la el, dacă esti căt de căt atent găsești imediat (și nu puține) noduri în papură, și admit că această pomire a mea anti-Noica poate părea unilaterală și pătimașă. Lumea să învăță la noi să nu vadă decât în alb și negru, elogii fără rezerve sau rezerve fără elogii. Bineînțelea, există și mai rău, calomnia, negarea totală a calităților, acuzele de cele mai negre mașinării. Cred că este aici o influență totalitară. În cazul lui Constantin Noica s-a petrecut și se petrece, în opinia contemporanilor, un fenomen care înse, ca și ei, de reacție alternativă: sau/sau. Pentru unul Noica e un geniu absolut, un gură, un maestru spiritual, tot ce a spus sau a scris e literă de evanghelie. Sună și admiratori extatice care, fără să cerceze cătușii de puțin, îl cred un mistic, un mare creștin, chiar un sfânt. Pe unii îl am audit spunând că avem nevoie de mitul Noica și trebuie prezentat acest mit de orice profanare sau atingere. Alții, din contră, au pentru el o antipatie viscerală, nu pot audii de la el fără să bombane. Asta se bazează fie pe impresii sumare, legate de obsecvozitatea lui, de zâmbetul lui chinezesc sau „jezuit”, sau pe niște prezumții legate de velvită și confuze raportări politice. Sau pur și simplu pe fobia anti-intelectuală sau anti-filosofică. Dar primii, adulatori, extatici, noicolatari sunt mult mai dăunători, mult mai nedrepti cu el decât detractorii. Noica era un spirit eminentamente provocator. Provoca la controversă, la dispută sau măcar la reflexie. Punea pe gânduri. Transformarea lui în gură sau în mare preot, cădeanță, îl acoperă și îabușează extraordinară putere fascinatoare. Când trăia, cind era printre noi, prezența lui era foarte des iritantă, eneruantă, contrariantă, dar și mai des era încântătoare. Avea, nu totdeauna, dar adesea, un farmec extraordinar. Nu mai spun de forță lui persuasivă, multumită căreia reușea să impună interlocutorului, fără ca acesta să cipească, cele mai conștiente aberații. Dar aberațile lui, care ve-

CONSTANTIN NOICA

nimic dincolo de niște aplaude fără urmare sau un examen de constanță pe căt de sumar, pe atât de inutil. Apoi veni uitarea, atu-ul politic și cheia prosperității lor.) Nu numai că acest pasaj mi-a plăcut enorm și l-am săutat numai deoicăt pe dinăuntru, dar, mai tîrziu, în timpul celor cinci ani ai mei de pușcărie, l-am recitat poate de sute de ori unul mare număr de deodatini, de fiecare dată, înfațibil, cu un imens succes.

Dar întă că, în 1964, după ieșirea mea din închisoare, ajunge într-o bună zi în măini mele un exemplar din *Histoire et utopie*, volumul lui Cioran apărut între timp, în care culesese și *Lettre à un ami lointain*. El bine, dogeaba parurgeau ochii mei rândurile cu nerăbdare în căutarea faimosului pasaj: nimic! Nu mai era!

Patru ani mai tîrziu, la Paris, îl întâlnesc pe Cioran (nu-l cunoșcum în România), și-i mărturisesc dezamăgirea mea. „Ai și tu – îmi zice – dacă aici nu avem o cenzură ca la voi, există în schimb altă, o cenzură privată, care veghează ca anumite susceptibilități ori interese să nu fie lezate.” Nu am insistat, dar explicația asta m'a contraria fără să mă convingă. Cum e posibil, mi-am zis, nu are Cioran atâtă autoritate încât să refuze îngerimile și să publice ce vrea? Sau nu avea încă atunci, cu opt ani înainte?

Doamne! Dar că lucru mult mai tare, mult mai ultragiantă la adresa societății occidentale nu au apărut și nu apar tot timpul, sub cuvertura lui Gallimard și a altor editori din Franță și de ailleurs? Cred mai degrabă că la cufărarea în volum, recitindu-l, îl se va fi părut autorului că acest

6 ani pentru un articol care a displăcut lui Ceausescu, lăsând să se înțeleagă că acel „articol” ar fi tocmai Răspunsul. Or, la data procesului nostru, dictatorul era Gheorghiu-Dej, iar Noica a fost condamnat nu la 6 ci la 25 de ani (din care a făcut efectiv 6, într-adevăr) și nu pentru un „articol”, ci pentru toată opera și conduită lui.

Răspunsul prietenului din depărtare este un text pe de o parte foarte caracteristic pentru epoca în care a fost scris și, pe de altă parte, foarte caracteristic pentru Noica însuși. În ce privește epoca, Răspunsul lui Noica reflectă direct problemele de natură etică și deci comportamentală, dar și cele, mai largi și mai neutre, sau, ca să zicem așa, mai „obiective”, cele relevând ceea ce am putea numi „filozofia istoriei”, care preocupau în modul cel mai presant pe intelectualii români (și în generă pe cei din Est) neagăjăti în colaborarea cu regimul comunist, deci, în diverse grade și forme, marginalizați.

În perioada aceea, regimurile comuniste din Est păreau consolidate, iar relativă destindere, numita atunci „spiritul Genevei” sau „coexistența pașnică” ne punea în față o perspectivă din care dispariția „Corinei de fier” și destrămarea „lagărului socialist” erau excluse, în tot cazul nu erau imaginabile pentru generația noastră, care eram încă relativ tineri atunci. În perspectiva aceasta nu se punea nouă, intelectualilor, problema colaborării sau necolaborării, în sensul că, dacă părtățim atunci, în perioada stalinismului pur și dur, nu numai că nu voiam să colaborăm (cel care nu volă), dar nici nu eram admisi, acum se întrează posibilitatea ca,

ALEXANDRU PALEOLOGU

neau din niște porniri irationale, din niște idiosincasizile legale de funciară lui antipatice pentru tot ce place, tot ce seduce, tot ce e agreeabil, căpătai prin travestirea dialectică pe care cu o artă consumată le-o atribuia, ceea fascinant, convingător și extrem de pasionant. Adică devineau agreeabile și seducătoare. Farmecul acesta și forța aceasta persuasivă, rare lui putere de captare se fac simțite și în scrisul său. Dar pentru asta e indispensabil să ne păstrăm făță de el toată independența și simțul critic. Constantin Noica nu e înțeleas și nici prețuit de cel care nu-l contestă.

Ileana Vrancea

TINTA COMUNĂ A FRATILOR DE CRUCE

(Momentul 1944 – 1947)

Linguști în logoreea de partid Internă drept „bravul și eroicul nostru popor”, românii sunt prezentați în propaganda comunistă destinată lumii libere drept un fel de nație neocolonială, lipsită de tradiție democratică și experiență a militantismului civic în ziarul partidului comunist, gazetari și cărturari cunoscuți pentru poziția lor antilegionară sunt prezentați drept fasciști • „Vîtorul va arăta dacă impasul actual a fost numai o criză de adaptare și dacă vom fi asistă la o neo-cultură sau ne-cultură” (Călin Popovici, 1946) • Antonescu și rețeza încercările de lichidare a economiei libera, dar a preluat (cu amortizări) diversiunea antisemita a Legionii • Bucurindu-se de condiții extreme net superioare, „roșii” au obținut victoria de durată acolo unde „verzii” eșuaseră •

Autolegitimarea totalitarismului românesc

O relativă și temporară concordie se observă în acești ani, printre alte domenii ale vieții intelectuale, și în domeniul vieții literare propriu-zise, unde între multitudinea de reviste, grupuri, cercuri, care și reiau activitatea în întreaga țară, și „linia partidului” – așa cum apără atunci din declarații oficiale și din atitudinea grupului de intelectuali comuniști cooptați vremelnic în redacțiile partidului sau în redacția Radiodifuziunii controlată de partid – se profila o înșelătoare antantă. Un Miron Radu Paraschivescu în coloanele Scîntei, un Paul Georgescu la *Tineret*, sau la Radio sunt lăsați să zburze, să crească ei însăși și să dea impresia că într-adevăr, așa cum se afirma în articolul-program al *Vîntului Românesc*, proaspăt reapărută în noiembrie 1944, „tot ce triumfă acum face parte din creuzile noastre”.

Problema esențială (...) este premeditarea și forța cu care politica stalinistă înumpre imediat după 1944, înainte de a-și fi asigurat cadrul instituționalizat, într-un moment când presa democratică există încă și reacționa cu vigoare.

Perioada foarte scurtă dintre 1944 și 1947 cuprinde capitolul cel mai semnificativ din istoria democrației și a preselor democratice românești, experiența coa mai concludentă pentru resursele și pentru valoarea moral-politică a celor mai bune din cadrele ei. De istoria acestor cîțiva ani sunt legate problemele cele mai ocolite de istoriografia oficială din România, care atunci cind abordează perioada 1944-1947 o face numai pentru a falsifica datele reale, cu scopul de a justifica autolegitimarea totalitarismului românesc: se acredează teza, în special în propaganda destinată exportului spre lumea liberă, că după 1944 partidul comunist ar fi acționat realmente ca un factor de democratizare, așa cum îl prezenta programul enunțat, și că nu ar fi întâmpinat decât opozitia rămășițelor fasciste și a „forțelor reaționare” potrivnice democratizării, în consecință, partidul comunist nu ar fi anihilat nici o activitate pozitivă, democratică, pentru că o astfel de activitate nici nu ar fi existat. Această pretenție vacum s-ar datora faptului că România nu ar avea tradiții democratice, deoarece în România nici nu a existat vreodată un regim cu adevărat democratic. Prin urmare, românii nici nu ar avea după ce sănii. Prin această falsificare a datelor reale ale „moștenirii politice” găsite de comuniști, se acreditează ideea că ordinea comunistă adusă de nou regim, așa bună-reea cum a fost, și implementată de cadre „lipsă de experiență”, ar fi de fapt singura care se impunea, nu numai în conjunctura oricărui determinat de Yalta, dar și singura care se potrivea românilor, care n-ar fi stăt niciodată ce înseamnă democrație, civilizație, muncă disciplinată, și care trebuiau educați – atunci, ca și azi – prin violență ratională, dacă altă cale mai bună pentru ei nu exista. Stăpîni nu se sfîrsc astfel să-și denigreze supușii; linguști în logoreea de partid internă drept „bravul și eroicul nostru popor”, românii sunt prezentați în același timp polițologilor lumii libere drept un fel de nație neo-colonială, lipsită de orice tradiție democratică și de orice experiență a militantismului civic, singura relație civilizată care îl se recu-

nosește constă în dorința unei elite de a „mămuțări” modul de viață vest-european.

Așa rezumat pe scurt, dar în termeni reali, fără să caricaturizez, tezele expuse cu succes de stalinismul românesc, aterizate în paginile unor lucrări tipărite în limbi de circulație, și care reclamă o discuție separată, doar pentru a explica

Macheta carnetului de sindicat – N. TONITZA

alerghie cu totușu specială a istoriografiei oficiale din România față de cercetarea acestei teme „albe”: resursele active ale democratismului românesc, așa cum s-au manifestat ele în condițiile de după 1944, și regresul mortal produs de politica teroristă de destabilizare, diversiunii și dictat, prin care nucleul partidului comunist a continuat imediat după 1944 acțiunea începută de Garda de Fier.

Domeniul în care străbat în modul cel mai concludent acourile acestei prime confruntări dintre intelectuali atașați imperfecțiilor democrației românești, alti de mult hulite, și terorismul stalinist proaspăt intrat în acțiune este, firește, domeniul publicistic implicit politic.

Atacul bazat pe răstălmăcire și fals împotriva gazetarilor democratii

Ceea ce frapează istoricul la primul contact cu presa comunistă de după 1944 este atacul persistent, bazat pe răstălmăcire și fals, decinsat împotriva principalelor forțe ale publicisticilor democratice, a gazetarilor cu vechi state de militanți împotriva ideologiei legionare. Nu obligațiile antifasciste, prelinse a fi principala misiune impusă politicii interne românești de prevederile Acordului de Armistițiu domină campaniile violente ale Scîntei, declanșate încă înainte de instalarea la putere a partidului comunista, ci obsesia antideocratică, prin care ziarul partidului continua de fapt campania dusă în decenile III-IV de Garda de Fier. În timp ce legionarii nerecuperaibili au fost menținuți în închișori cu regim de exterminare, poziția lor a fost continuată în principalele probleme ale vieții politice, ideologice, literare, de către partidul comunist odată instalat la putere, și nu pozițiile democratice ale altorilor vremeniști din perioada Frontului Popular Antifascist. Cei care sunt prezentați drept „fasciști” în ziarul partidului comunista sunt gazetari și cărturari cunoscuți pentru poziția lor antilegionară.

Unii dintre ei își reluaseră imediat după 1944 vechea publicistica împotriva filonului ideologic al extremității drepte românești, a cărui analiză, întreruptă după 1940, devine acum, în vizuenea multor cărturari democratice, tarenul propriu unui proces retrospective împertos necesar, peste care constăția de sine a intelitoalității românești nu putea „să” și nu se arăta dispusă să sări. Nu toți aceia care s-au situat, în scris sau în manifestări publice, pe astfel de poziții critice, față de tradiție extremității drepte românești, s-au așteptat să între în conflict cu partidul comunist. De la primele lor iesiri în arenă, în *Jurnalul de dimineață*, în *Dreptatea*, în *Democrația*, în *Adevărul*, în *Libertatea*, în *Viața Românească*, în *Revista Fundaților Regale*, în *Revista Cercului Literar din Sibiu* – enumerarea nu este exhaustivă – eșou actual ai retrospectivelor anticardioase trezește reacția violentă și răstălmăcitoare a Scîntei și pozițiile devin rapid irreducibile. Un Tudor Teodorescu-Braniste, un N. Carandino, un Anton Dumitru, un Mircea Florian, un Vladimir Streinu, un Serban Cioculescu, un Dimitrie Gusti, o Alice Voinescu – ei, adversarii declarati ai ideologiei legionare, sunt stigmatizați acum sub epitetul de „fascisti”, „antonescian”, la lista lor se vor adăuga în curind nume de unor evrei, conducători sioniști, ca de pildă publicistul A.L. Zissu, depozitat sub guvernul Antonescu în 1942 în lagărul de la Tg. Jiu pentru manifestare publică antihitleristă, și acuzat de presa comunistă în 1948 de „colaborare cu hitleristi”. (Din scurta perioadă de deportare de cîteva luni, în lagărul lui Antonescu, Zissu a scăpat însă sănătos și sauf, pe cind după anii de temniță petrecuti în Pitești regimului comunist, nu a mai supraviețuit decât cîteva luni.)

Partidul comunist îi numea „fasciști” pe membri sau simpatizanți partidelor democratice

Cei mai mulți dintre cei enumerați mai sus aveau să fie în curind întemeiați. Pînă atunci, partidul comunist revenit la mărcă, la vechea și reală lui tradiție, reflectată în documentele emise în perioada anterioră Frontului Popular Antifascist, îi denumeau „fasciști” pe membri sau

simpatizanți partidelor democratice, considerate din nou, ca și în decenii III, drept principala pericol al vieții politice românești. După două luni de la 23 august 1944, Scîntea își îndrepta „focul principal” împotriva publicisticilor antilegionari; fenomenul este consemnat într-un articol antologic publicat în replică de Nicolae Carandino în *Dreptatea*: „Sistemul de a arunca suspiciuni asupra unor ziaristi de stînga, care în afirmarea credințelor lor democratice nu s-au dezmințit, nu este de natură să creeze o

atmosferă respirabilă, nici în viața profesională, nici în viața publică în general. A interpretat un articol îscălit de noi, în felul în care se interprează unul îscălit Nichifor Crainic, sau dr. Ilie Rădulescu, dovedește cel puțin rea-credință” (Pentru România Liberă, în *Dreptatea*, nr. 39, din 9 oct 1944).

În contextul momentului, orice evocare a ravagilor produse de terorismul gardist purta o explozivă încărcătură polemică la adresa partidului comunist, și agresivitatea cu care Scîntea lăua în răspîr asemenea articole apărute atunci este edificatoare. Era greu să nu fi avut atunci o rezonanță actuală a articolului prin care N. Carandino amintește cum veniseră la putere legionarii, și cum a fost continuat programul lor: „Mulți s-au obisnuit de atunci să considere evenimentele din jurul zilei de 21 ianuarie 1941 drept un trecător episod, drept o febră de creștere a României-noi. Se trecea de obicei cu vedere că oamenii lui Horia Sima nu veniseră singuri la putere, că ei fuseseră aduși, după cum în analiza politică a regimului care a urmat îndepărțării lor nu s-a insistat îndeajuns asupra faptului că șefii, odată eliminati, li s-a aplicat în echimb programul (...). Rebellenia a scos doar în relief latențele spirituale și rezervele de immoralitate ale epocii. Ea nu a fost diferită ca orientare generală și ca mentalitate politică de climatul care îl dăduse nastere și nici de acela care i-a succedat. Umbra tutelară a Marei Reich ocrotrea cu egală perfidie izbucnirea revoltelor și execuțiile represiuni. În timp ce forțele democratice nu izbuteau să joace în conflict decît un rol secundar și subteran” (Rebelienă, în *Dreptatea*, nr. 124, din 24 Ian. 1945). Si cum să nu fi răsunat actuală, în 1946, celor care aveau urechi de auzit, evocarea „argumentului hitlerist” prăvălit din nou peste „libertatea presei”? ... amintiri străuoare îndeamnă să recapitulăm istoria bătălliilor de presă din ultimii zece ani românești, și să evocăm, de la simplistica devastare a Faciei din 1936, trecind prin suprimările și arderile Diminești, Adevarului, Lumii Românești, și prin suspendarea tuturor acelor săptămâinale de atitudine, cîte îndrăneau să se opună valului cotropitor al obscurantismului, să evocăm atlea generoase intenții, atlea îndîrjini singulare, atlea inflăcările convingeri, pe care autoritatea de stat s-a osternit să le distrugă sau să le inconvoie. Nu! Nu din exces de libertate să-a prăbușit democrația, și nu, mai ales, din excesul libertății de scris. Cei de tot încă își pot imagina că libertățile au fost înfrînte, că apărătorii lor n-au fost în stare să le apere cu pana. Noi stim însă că forța de stat a intervenit (la început sub forma ecclită a reacției de stradă), pentru ca libertatea să inceteze, și în locul ei să se întrezeze abuzul. Noi stim că la început a fost te-roarea, și a fost cenzura. Iar după elă a venit potopul” (N. Carandino, Argumentul hitlerist, în *Dreptatea*, nr. 53, din 6 aprilie 1946).

Cind apăreau aceste rînduri, peste presa democrată românească, de abia revenită la viață, Scîntea revîrsă, precum altădată Sfârmă-Piatră și Porunca Vremii, calomnia falsul, amenințarea: un Serban Cioculescu, un Vladimir Streinu

Ilustrație la „Cîntecul Nibelungilor” (1956) – A. DEMIAN

ridiculizat pentru vina de a fi publicat articolul „Traditii obscurante”; Scîntea se recunoște în practicile extrem de proaspătă de articolul Dreptății (vezi Scîntea, nr. 861, din 4 iulie 1947).

„Viața Românească” a fost suspendată de Garda de Fier în septembrie 1940, și de partidul comunist în iulie 1946

în acești primi ani de după 1944, amintirea violentelor campanii legionare împotriva intelitoalității democratice era foarte proaspătă în memoria celor activi în paginile presei libere, care și trăiau atunci ultimele clipe; identitatea de concepție și de metodă a atacurilor

ilustrație la „Cîntec de jale pentru viteazul negustor Kalashnikov” – A. DEMIAN

sunt urmări cu înversare în Scîntea drept „iremediabili ratăți”, a căror „indemnare, asemenei aceleiai a hotărî de buzunare” (nr. 832, 17 mai 1947), arată că „desigur, n-au uitat frumoasele vremuri ale regimului antonescian” (nr. 841, 9 iunie 1947). Mircea Florian e întrebări insinuant și amenințător: „...oare d-l profesor Mircea Florian, să fie una și aceeași persoană cu administratorul Caselor Scăoalelor, responsabil de spiritul obscurantist... etc., etc. (Scîntea, nr. 851, din 22 iunie 1947). N. Carandino e declarat de presa gardistă și comunista împotriva libertății de gîndire și expresie a cărturărilor formate în tradiția spiritului democratic și universalist a fost diagnosticată cu promptitudine. Viața Românească, reapărută în 1944 după patru ani de la suspendarea de către dictatura legionară, trebuia acum să se apere și să-și justifice existența în fața alauncilor Scîntei (vezi nr. 52, din 11 noiembrie 1944), care-i nega utilitatea și o acuza de a fi ancorată într-o concepție

Continuare în pag. 10

TINTA COMUNĂ A FRATILOR DE CRUCE

urmăre din pag. 9

statică, estetică", „potrivnică ideii de luptă democratică". Replica Vieții Românești pune toate punctele pe l, denumind caracterul fascist al unui astfel de proces de intenție, bazat pe „amestecarea punctelor de vedere, a celui politic cu cel estetic, a celui religios cu cel economic", remarcând că tocmai disocierea valorilor „este ceea ce distinge pe sălbătic de civilizat" (vezi *Viețea Românească*, nr. 2, dec. 1944, p. 118). Acești poziții inițiale a noii serii a *Vieții Românești* de sub direcția lui Mihail Ralea va fi în curind domosită sub „comitetul de redacție" care va prelua revista în 1948; pînă atunci, ceea mai importantă revistă a intelectualității românești de orientare democratică, revista *Inflamația* de Ibrăileanu în 1906, suspendată pentru prima oară de Garda de Fier în septembrie 1940, este suspendată a doua oară de partidul comunist în iulie 1946.

Identitatea de poziție comunisto-gardistă fătă de intelectualitatea democratică este semnalată în articole memorabile în *Democrația* (director Anton Dumitru), într-un mod mai puțin abrupt, dar tot atât de limpede ca și acela adoptat de *Viețea Românească*. Acest ziar publică în 1945, pe o pagină întreagă, eseul antolo-

gic al lui Călin Popovici intitulat *Reserva intelectualilor*, care demonstrează că, în condițiile în care extremismul de dreapta sau de stînga depinde puterea de stat, „intelectualul ar fi pus la zid de ambele extremități ale mișcării politice, care, cu puține deosebiri, se înținăsc în această atitudine neîndupăcată". Peste un an, în *Jurnalul de dimineață* condus de Tudor Teodorescu-Braniste, acestia Călin Popovici constată că „în schimbările bruse de orientare pornite de sus în jos", suporterii își găsesc o bază comună în anti-democrație: „oamenii vechi, dispusi să colaboreze, odinioară scriau cu dreapta, iar astăzi scriu cu stînga". În timp ce partizanii democratilor, oamenii „de bună credință", pe care au dovedit în timpuri grele, sunt împiedicați să se manifeste pînă la cîptă, de exigenta unei tactică de moment, care cere măști și surdine". În viață culturală, „îrbăbul devine sinonim cu activitatea culturală", paralel cu practica „metodelor brutale și repressive". (...) „Vîtorul va arăta dacă împasul actual a fost numai o criză de adaptare și dacă vom assista la o neo-cultură, sau la o ne-cultură" (*Jurnalul de dimineață*, nr. 579, din 31 oct. 1946).

Metodologia teroristă și apetenta pentru război civil a „roșilor" e aceeași cu a „verzilor"

„Vîtorul" a arătat curind că tactica semnată nu era „de moment", că „metodele brute și repressive" constituiau baza comună a politicilor ambelor mișcări totalitare, că ne-cultura era obiectivul comun al atitudinilor lor fătă de intelectualitate, și că singura deosebire dintre consecințele practice provocate de politica de stat a Gărzii de Fier și a partidului comunist trenea nu de esență: acestor două formații totalitare, ci de condiții diferite în care ele și-au putut aplica programul: în scurta perioadă în care a deținut puterea de stat, Garda de Fier și-a văzut programul totalitar întrînt de

dictatura militară a lui Ion Antonescu, care i-a retezat cu fermitate încercările persistente de lichidare altă a economiei libere, cît și a oricărui formă de existență profesională a intelectualității democratice. Antonescu a preluat în schimb, cu amortizările cunoscute, diversiunea instituționalizată atunci în toate țările Axei, participante, cu excepția Bulgariei și partii a României, la genocidul evreilor, complementar celui multinational săvîrșit de Gulagul stalinist. Interesul comun al formației Antonescu-Horia Sima în întregărea diversiunii antisemite și a alegrelor antiparlamentare s-a dovedit însă o bază prea subredă fată de prăpastia care separă dictatura militară a Mareșalului de programul totalitarismului legionar: dictatura militară a lui Antonescu era angajată în întărirea structurii economice existente a țării și în utilizarea capacitatii profesionale a elitelor intelectuale din variate domenii; în timp ce dictatura totalitară preconizată de Legionul era profilată pe lichidarea economiei libere și pe eliminarea oricărui activitate intelectuală neangajată în programul Legionului.

Acest program de „guvernare totalitară" preconizat de coechipieri gardiști și înfrinți de Antonescu a fost pus în practică de totalitarismul comunist. Tocmai de aceea, intelectuali democratii urmăriți de poliția de cadră a Gărzii de Fier, dar menințuți sau plasati în posturi sub-regimul Antonescu, au fost apoi eliminați cu brutalitate din orice activitate și reprimati de regimul communist proaspăt instalat: ei au rămas la fel de periculosi pentru programul totalitar al partidului comunist, după cum fusese pentru programul totalitar al Gărzii de Fier. Cînd Scîntoia îi „demască" pe Serban Cioculescu și pe Vladimir Streinu drept „inspectori școlari antonescieni", care, desigur, n-au uitat frumoasele vremuri ale regimului antonescian, ziarul partidului comunist nici nu și dădea seama că prin ironia veninoasei note, ce se voia insinuanță, se afirmă un adevarat: fătă de forță destrucțivă a monopolului totalitar anunțat de partidul comunist, dictatura militară a regimului Antonescu apără cu adevarat

stau deocamdată linistită acasă, neștiind cum să se ascundă mai la fundul găuri, ca să treacă valul, pentru a putea trage la rînd lor, cînd le va veni apa la moară" (Scrisoare autografa, datată miercuri 5 februarie 1941, noaptea. Inedită).

Peste patru ani, la 8 februarie 1945, „roșii" trăgeau în multimea adunată în Piața Palatului, venită să manifesteze pentru Regele Mihai. Metodologia teroristă și apetenta pentru război civil a „roșilor" erau aceleași cu ale predecesorilor, „verzii", nici unii, nici alii nu s-au sfîrșit să trăiască în români pentru a apuca monopoliul puterii. „Roșii" s-au bucurat însă de condiții externe net superioare, obținând victoria de durată, acolo unde „verzii" s-așuaseră.

Pentru aceia care trăiau atunci, la vîrstă de maturitate, succesiunea astăzi de rapidă a practicilor caracteristice celor două variante ale terorismului totalitar, sau pentru aceia care cercetauază azi succesiunea publicistică lor în presă vremii și reacția salubră a civismului democratic, în anii cînd replica presei democratice se mai putea încă lipări, sensul real al politicii partidului comunist și esența regimului care se profila la crizant apar cu toată claritatea.

(din revista „Dialog", octombrie 1989, vă uimă)

CONDAMNAȚI LA FERICIRE

EXPERIMENTUL COMUNIST ÎN ROMÂNIA

Interviu cu VLADIMIR TISMĂNEANU, realizat de Gabriela Adameșteanu

G.A.: „Condamnăți la fericire" este titlul filmului documentar la care lucrezi acum. Împreună cu regizorul Dinu Tânase. Cui aparține de fapt idea?

V.T.: Cînd am venit în țară, în martie 1991, pentru Conferința de la Timișoara, Roxana Pană mi-a vorbit despre acest proiect al Casei de filme Pro-film, care urmărea o prezintare cît mai veridică și mai onestă a experienței comuniste din România. Prima mea reacție, atunci, a fost o rezervă amicală și politică față de obligația de a scrie un scenariu și, mai ales, de a deveni componentă efectivă al filmului. Una este să dai interviuri la televiziune (în care îți este permisă spontaneitatea) și alta să devii un fel de actor. Una este să predai istoria comunismului într-un curs universitar și alta să te adrezezi unor sute de milii de spectatori cu un film documentar pe o temă atât de spinosă: să prezini probleme legate de tragedii umane.

O experiență de inginerie socială în care milioane de oameni au fost tratați drept cobai

G.A.: După această primă reacție, însă, ai acceptat să scrii scenariul.

V.T.: Da, și îl va lăsa probabil prezentarea acestui film ca o carte în sine statuțoare (ce urmează să apără curînd sub egida revistei „Astra"), pentru că multe imagini vor fi extrase cu penetranță. Am făcut filmările la fosă (sau chiar actualul) închisorii: la Poarta Albă, la Jilava (am făcut chiar la Fortul 13), la Canal, echipa de filmare merge acum la Sighet, la Alud. Am fost la Brașov și vom merge să filmăm în Piața Operei din Timișoara – ca să arătăm cîteva din locurile în care a început, în mod vizibil și palpabil, sfîrșitul dictaturii comuniste din România.

G.A.: Au fost filmate și persoane-victime ale terorii comuniste?

V.T.: Nu, pentru că nu este filmul pe care cineva îl-ar putea numi Represiunea sau Terorarea sau Col-

varul. Există și o variantă engleză a acestui film (pentru toate scenele de exterior pe care le-am filmat, comentariul meu a fost și în română, și în engleză). Se lucrează intens și se vrea să spun cîteva cuvinte de reală apreciere pentru regizorul Dinu Tânase și pentru echipa de filmare, care chiar acum continuă să umbre prin țară. Entuziasmul pe care l-am dobîndit de altfel în raport cu acest film este legat și de faptul că producerea lui coincide cu definitivarea unei cărti (O istorie politică a comunismului românesc), care urmează să apără la University of California Press.

G.A.: Ai spus că evocarea istoriei comunismului românesc se va face prin prezentarea documentară a personalităților și instituțiilor. La care instituții se referă filmul?

V.T.: Vor fi cele trei instituții principale: partidul, Securitatea, propaganda – în absența căror nu se poate explica ceea ce se petrece într-un regim comunist. În cooperare, cele trei elemente pot duce și la geneza unor aberanți culturi și personalități liderului. La un moment dat, una dintre instituții poate fi subordonată liderului, așa cum s-a întîmpliat ca în România partidul să fie complet anihilat, transformat într-un instrument al capriciilor absurdurilor ale dictatorului. Dar, fără existența acestui partid în fază inițială, dictatorul nu ar fi putut să ajungă dictatorul care a devenit. Acest tip de sistem este ipoteza cu care operez.

Testul de totalitarizării

G.A.: Deci, dacă noi vom să ţinem în ce fază se mai află experimentul comunist în România, este suficient să analizăm modul de funcționare a acestor trei instituții: partidul unic, Securitatea și propaganda.

V.T.: Aceasta este, dacă vrei, testul de totalitarizări. Si putem observa atunci că, dacă la nivelul propagandei sigur că mai există propaganda F.S.N.-ului, în schimb nu mai există monopolul propagandei: există și vocile presei de opozitie. Si chiar faptul că noi facem acum acest interviu este o dovadă eloventă că

lucrurile sunt în curs de schimbare sau, poate, s-au schimbat fundamental. La nivelul partidului, sigur, nu mai există partidul comunist, există însă recrudescențe ale partidului comunist, există substituții sau succesiuni istorice ai partidului comunist. Într-acestă, evident, formă politică la putere, care, cu cîndă afirmă că mai multă osîrdie că n-are nici o legătură cu fostul partid comunist, este mai datore să ofere dovezi concrete ale acestui legături nexistență cu comunismul. În ultimul element este Securitatea – despre asta sătii voi mai multe decîd mine.

G.A.: Acea parte a presei afăță său semnul extremismului de dreapta și sub semnul Securității intră în zona propagandei?

V.T.: Întră în zona propagandei celei mai acerbe și prelungite motivele propagandei comuniste, cu excepția internationalismului. Nu există nici una din trei motive fundamentale ale marxism-leninismului vulgar, denaturat și degenerat din România lui Ceaușescu care să dispare. Nu dispăr niciodată ideea etnică, nici exaltarea funcției repressive a statului, cu excepția unui singur lucru: la Ceaușescu mai apără ideea de internationalism, chiar dacă demagogic. În momentul de față, „băieți" nu mai au nevoie să se prevaleze de internationalism și se dedau unei verborii negative și excluditive, cu efecte catastrofale pentru imaginea României. Pentru că lumea nu are timp să facă în Occident altceva distinctă, nu are timp să vadă cine susține, în realitate, aceste formări. Nu are timp să vadă că nu există nici o legătură între directia principală a culturii române la ora actuală și aceste elemente strict periferice. Este vorba despre oamenii care nu au nici o semnificație culturală în România contemporană, a căror vohementă este invers proporțională cu rolul lor real în viața spirituală a țării. Sigur, în străinătate, datează sensibilitatea normală a opiniei publice internaționale față de tragediile petrecute în timpul celui de-al doilea război mondial în rîndul unor populații precum cea evreiască sau a tiganilor, există cred, un interes cu totul justificat față de orice formă de recidivă a acestor tendințe propagandistică în Estul Europei. Problema, din ceea ce văd și am văzut la București, este că tendințele propagandistică vin foarte clar din direcția neocomunismului (minus internationalismul), dar nu din direcția centrală și dominantă a culturii românești contemporane.

Alina Mungiu

PLAGIATUL DE DREAPTA

Propaganda Frontului Salvației Naționale înainte și în timpul campaniei electorale din anul precedent a speculațat foarte bine cîteva tendințe latente ale societății românești: patriotismul gregar, invidia fată de cel mai dăruriți — antiintelectualismul ca un caz particular —, complexele în fața Occidentului. O parte dintr-o astăudă pot fi găsite în stare latentă la orice mare comunitate insuficient educată și individualizată. O altă parte, cum ar fi de exemplu sentimentul antimonarhic, a fost cultivată de propaganda regimului. În orice caz, toate acestea corespondau unor realități ale psihologiei populare, pe care o propagandă profesională nu avea cum să nu le dezvolte cu succes. Cotidianul „Axi”, și, mai tîrziu, săptămînalul „România Mare” au putut deci de la tendințe mult mai ample în masa populației decât aspirația la o civilizație de tip occidental, care nu avea adepti decât în rîndul celor educați. În luna mai a anului trecut cotidienele proputere plănuiau cu nerușinare Scînteia anilor '48-'49; făceau cu alte cuvinte, o propagandă de stînga leșne de recunoscut și de identificat.

După mineriada din luna iunie — prima forță violentă paramilitară organizată după Revoluție a apărut în stîngi

(masa din 13) a fost evident neorganizată; cea mai bună dovadă că nu există o extremă dreaptă românească este faptul că nu a apărut pînă la această oră o formaționă paramilitară de tineret nici măcar în Ardeal) — a apărut dintr-o dată necesitatea de a pune într-un con de umbră aceasta stîngă atât de transparentă. Vîrsta Românească — existență, și în timpul campaniei electorale, dar fără a se bucura de mare atenție — a devenit brusc, parțial prin identificarea cu campania antimaghiară violență României Mari — „un pericol mai mare ca Frontul”. Pe măsură ce situația politică se diversifică își îndreptătăriște din formă bipolară: inițiată și complicindu-se cu o bipolaritate în Front, vechea propagandă a trebuit să-și refacă machiajul. Supotul ei a fost să a rămas imaginea dictatorului. Nu numai că președintele Iliescu a fost luat în brațe — un comunistflatat de o presă aşa-zisă „de dreapta” — dar, pentru camuflaj, să-și recursă la vechea obștesie a dreptei — cultul dictaturii naționaliste. Primul personaj scos de la naftalină a fost mareșalul Antonescu, care mai prezenta și providențialul avantaj de a putea fi opus regelui. Dan Zamfirescu și cu Vadim Tudor au ieșit în față chiar cu patriotismul lui Ceaușescu, primul

chiar în gazeta partidului de guvernămînt. Dar procedeul să dovedește rîscant astfel că Europa, Naționea etc. au fost mult mai moderate la capitolul Ceaușescu a căruia unică virtute unanim recunoscută a rămas politica națională. Este relevant faptul că toată „dreapta” publicistică românească provine din scoala de propagandă necesară acestei politici ceaușiste.

Pe măsură ce puterea președintelui să diminuează și aceea a aripii „tehnocrate” a FSN a crescut, publicistica de dreapta au devenit bruse antisemiti, cu precizarea că nu este vorba de un antisemitism global, ci de unul îndreptat împotriva evreimii conducătoare a FSN, masone, sioniste, internaționaliste” etc. Publicistica noastră „de dreapta” nu ascultă toti de același stăpin, astfel că nuantele antisemite vor fi mai tiravate la „România Mare”, mai legală de actualul SRI și protejată chiar de personalități din guvern, decât la „Europa”, mai apropiată de securitatea „națională”. În completare, se observă că — desătînd — la „Europa” se pot manifesta și acconte antisovietice — atunci cînd vine vorba de maresal — ceea ce la „România Mare” nu se prezintă.

Din încercarea de a se identifica cu dreapta tradițională, face parte și proortodoxismul revistei „Europa”, fals și inconsistent. Teocatism este rellefat ca persoană pozitiv, prin comparație cu Moses Rosen, și astă spune totul!

Cel mai simplu procedeu pentru a ne da seama dacă „dreapta” publicistică este sau nu autentică este de a analiza ce beneficii și ce dezavantaje aduce prezența sa în viața publicistică românească — și cui, mai ales. În primul rînd, naționea și săa satanizată de dreapta a fost identificată cu răul de către toată lumea. Aceasta este un cîstig

pentru stînga, deoarece nu se mai poate discuta pe față de dreapta cea bună, care a adus prosperitate tuturor tărilor care cunosc prosperitatea. Dreapta aceasta declarată împiedică deci afirmarea dreptei reale. În al doilea rînd, există în sfîrșit ceva în societatea românească mai rău decât minorii. Străinătatea devine preocupată bruse de antisemitismul românesc și trece cu vederă aservirea televiziunii, care e un fenomen cu o realitate mult mai mare. Există ceva mai rău decât Frontul față de care Frontul va putea, la momentul potrivit, să ia distanță, dovedindu-si bunele inclinații democratice. (Astă dacă nu va mai tolera, cum se întîmplă în ultimul număr din Puterea azi, aniversarea pompoasă a invadării Budapestei din 1919.) Intelectualitatea a fost deturată de la fenomenul mult mai grav al antiintelectualismului partidului de guvernămînt la cel de operată ai lui Vadim. Luciditatea de care a dat dovadă scriitorimea română în campania electorală — cea mai frumosă perioadă a României libere, cînd editorialele erau scrise de cele mai bune condeie din țară — dispără cînd vine vorba de Vadim. Se vehiculează chiar ideea că ar trebui să se ceară desființarea „României Mari”, cînd provocări de luni de zile arătuă că puterea astăpătată cu mare nerăbdare ca inițiativa suprimerii primei publicații să vină de la o opozitie.

Ne servește în ceva dacă tratăm această dreapta artificială drept dreapta autentică? Nu cred. Trebuie să tratăm drept ceea ce este, extrema stîngă națională cultivată de Ceaușescu și, mai deosebit, de urmăril săi. Din cauza aceasta a merge în puterea noastră pentru a ne plinge de ea să un demers absurd, perfect inutil, „Dreapta” va dispărea cînd va trebui să dis-

pară, niciodată într-un caz mai bun, și atunci va fi în avantajul lor mai mult decât într-al nostru. Pînă atunci, amplificarea exagerată a fenomenului nu cred să ne avanțajeze.

Adevărată nenorocire este de fapt alta. Ca și FSN, „România Mare” este un pretext pentru ca răul din societatea românească să se manifeste în loc să rămînă latent. Nu numai securiștili și gospodinele citesc „România Mare”. O cîteve intelectuali, ba se mai distrează, o citesc o bună parte a scriitorilor, cu oarecare satisfacție. Publicul intelectual care face vinzare „României Mari” sau „Europei” este cea mai tristă latură a fenomenului. Curiozitatea este o suză nefindemnică invocată acolo unde este vorba de mizerie sufletească incompletă refuzată la oameni de oarecare valoare. Dacă intră Vadim la pușcărie, vor avea români mai mult caracter? Avem aici o problemă permanentă, căreia „România Mare” nu îl este decât un pretext.

A doua problemă serioasă este creșterea iraționalului în societatea noastră — în loc să se fi înregistrat o diminuare. Anul scurs de la alegeri încearcă nu a limpezt conștiințele, ba a mai întunecat și altele în rînd. În loc de politica cîrărătă, măsurări, pragmatism, logica de protest, încocă construții de programe bazeate pe iluzii pure, s-a considerat că bunele intenții pot fi înlocuite de competențe, că speranța lipsită de conținut rational poate cîștiga, că noțiuni străine politicii — din domeniul religios sau moral — pot face bine cînd experiența ne arată că ele nu fac decât rău. Cu alte cuvinte, lipsa de luciditate a triumfat deseori. Într-altele, și în identificarea unei drepte publicistice autonome și autentice.

George Voicu

PRINCIPIUL PENDULULUI

sau despre dreapta și stînga

Probabil că nimic nu este mai semnificativ și mai convinsător pentru a demonstra precaritatea de conținut a două noțiuni de mure circulante din sfera politică — dreapta și stînga — decât momentul istoric care le-a născut. A evoca, fie și foarte pe scurt, evenimentul care avea să le propulseze în cultura politică mondială echivalență — îmi pare — cu o consistență și inaccesabilitate definită. Astăzi, acum mai bine de două sute de ani, mai precis la 26 august 1789, Adunarea Constituantă a Franței se întrunea pentru a dezbaté o chestiune arzătoare: veto-ul regal. El bine, după sprige dispute, pe care fiecare și lo poate imagina fără dificultate, a venit și momentul votării, și cineava a avut năstruirea, dar practice idee, aprobată apoi, ca susținători și adversarii veto-ului regal — pentru a se delimita net (fizic) unii de alții și pentru a uzura astfel numărătura voturilor pro și contra, dar și pentru a controla mai bine rezultatul — să se depășeze la dreapta și, respectiv, la stînga președintelui Adunării. Astfel, dintr-o soluție procedurală inventată pe moment, improvizată ad hoc, dar, categoric, eleatorie (membrul Constituantă s-ar fi putut foarte bine așeza invers, să-nascut două concepții cu un destin politic și politicologic de excepție, care aveau să jaluzeze nu numai desfășurarea vieții politice franceze ci și a multor state (chiar dacă nu a tuturor),

Dar, în cîndă faptul că ceva concret-figurativ — în treacăt îe spus, destul de vag — să-și păstreze, pînă astăzi în aceste noțiuni acaparatoare, după două veacuri de utilizare se poate spune cu destulă certitudine că imprecizia le este definitivă. Sensul metaforic uitat dar încă viu este, pesezme, responsabil de această moartă. Căci, cu toate că înzestrarea lor semantică a înălțat uneori echivocul, pe ansamblu timpul scurz, istorie deci, dreapta și stînga s-au dovedit atât de lăsă, de nestatornice, de proteice incit au devenit nu de puține ori intergalbibile.

Fărăstă, în limbajul cotidian, jurnalistic, conținuturile celor două noțiuni par să se delimită cu usurință sau, însă, cu nesiguranță. Chiar mulți politologi, sociologi, filosofi politici cred că conceptele ca atare, misind pe

hotare și conotații sigure. Despre stînga se spune, bunăcără, că este anticapitalistă, anticolonialistă, antirăsistă, pacifistă, anticlericală, egalitaristă, reformistă (chiar revolutionară), progresistă etc. Iar referitor la dreapta, ea ar putea fi denotată cu atribute de genul: autoritaristă, cu respectul (chiar cultul) ordinii și al ierarhiei, al establishment-ului, îndărătneala schimbării, voluntarista, sceptică în concepție (nu neapărat în ideologie), conservatoare, elitistă etc. Concluzia, și-a spus la un moment dat (François Goguel, 1945) că stînga este „a schimbării” iar dreapta este „a ordinii”; iar mai aproape de zilele noastre să zis (Jean-Louis Quermomme, 1986), că stînga se plinge perpetuu că schimbării sunt tot atîțea dovezi de trecere de la ideologia apătridă și antipatridă la naționalismul cel mai deșăntă. N-am risca prea mult, deci, dacă am legă în chip funciar comunismul de naționalism (cind nu-l vedem, el totuși există, ca un caracter recessiv, putin oriind să iașă la iveală). Naționalismul este agăzat apărându-extremelor politice și amplioarea lui (manifestă sau potentială) este, desigur, direct proporțională cu depărtarea față de centrul.

Toate acestea îndreptățesc, cred, concluzia că dreapta și stînga nu au concepție fără acoperire teoretică și istorică. Ele au un sens numai în imprejurări precise și numai într-un sistem politic pluralist (într-un sistem bipartidic aplicarea lor întîmpină mari dificultăți).

Sunt deci noțiuni descriptive, a căror valoare operatorie se probează pe realități politice concrete. Pe de altă parte,

stîrnind umorile politice (Quermomne propunea temperamentul ca criteriu de departajare), dreapta și stînga se provoacă reciproc, reacționând una la alta, nu își pot fi indiferente. Se definesc din mers, întrucât sunt naturale reactive. Astfel, în funcție de problematica socio-politică a unui moment, dreapta și stînga se organizează instantaneu, orientându-se una împotriva celeilalte, polarizându-se, negindu-se. De aici — oscilații lor, intergalbență într-un timp. Căci, simțim acum săli să recunoascem, dacă membrii Constituantă franceze să ar fi așezat învers în raport cu președintele, ceea ce n-ar fi fost deloc imposibil, am să avut la rîgoare același noțiuni. Activitatea le-a și legat din naștere, motiv pentru care au fost și rămîn ambivalence, echivoce, intergalbență.

Si dacă tot s-au născut dintr-o metaforă, să putem încheia tot cu o metaforă, care — am impresia — acoperă foarte bine nu numai situația politică a extremității și a centrului. Mă gîndesc la pendul, care mi se relevă că fiind mai degrabă un instrument politicologic decât un fizic...

Dacă pendulul rămîne încremenit într-o extrema-

logică ne spune că este o situație artificială, nefreacă și că, mai devreme sau mai tîrziu, pendulul va cădea;

pendulul nu poate staționa decât pe verticală, în centrul arealui pe care-l descrie. Si eu căderea este de la

mai mare înălțime, cu atît el va trece mai lute prin

central gravitational și cu atît va urea mai mult în extrema cealaltă. Consolare este că, în mișcarea lui periodică, pendulul trece prin centrul;

în plus, se spie că, amplitudinea scăzînd cu timpul, prezintă să în zona con-

tra va fi mai îndelungată. Avem astfel în principiu

pendulului întreaga logică politică a dreptei și a stîngii.

Z. Ornea

EXTREMISMUL NU POATE INVENTA NIMIC NOU

Intenționez să scriu o carte despre tensiunea de idei din anii treizeci. Citesc sau recitesc, pentru asta, la Biblioteca Academiei, de aproape un an, preșa acelui deceniu. De vreo zece luni am studiat (e cuvîntul potrivit) publicațiile de extremă dreapta, destul de multe și monocoarde în motive ideologice. Le citesc fără stân emotionale, rece, profesional, luindu-mi note pe fișe. Mă pot pronunța despre acest fenomen, care este numai o parte (un segment) din această înfruntare de idei din epocă, în perfectă cunoștință de cauză. N-ăs accepta aprecierea din 1941 a lui Mihail Manolescu* (admirator fără rezervă al fascismului italian, al național-socialismului, al curentelor extremești de dreapta de la noi, de la cizmă la legionarism) că România ar fi fost, să spunem așa, protocoșnă în materie de naționalism șovin. Și astăzi pentru că orientarea politico-ideologică la care se referă ca argument protoconic (cuzismul) nu se bucura încă de războli (de prin 1905) de audiență reală, abia izbutind Cuza și uneori, 2-3 parlizanii, să-și trimîtă reprezentanți în Parlament. Fenomenul avea să prindă consistență după războli, extinzându-și sfera în cadrul mișcării începute în 1927 ("generația de la '27"), din simburele a-s-a născut mișcarea legionară. Dar aceasta din urmă – în ciuda provocărilor violente (asasinarea prefectului poliției Iași, Manciu, în octombrie 1924), menite să forțeze atenția opiniei publice – nu avea să urce cota de interes a mișcărilor extremești. Poate că lucrurile s-ar fi menținut la această stare dacă partide și guverne (liberali, averscani) nu ar fi găsit util să folosească tinerimea extremistă de dreapta ca instrument pentru diversiuni politice. Cind situația se complica, sub raport politic sau economic, se apela, salvator, la această masă de manevră (greve studențești, organizare rapidă a agitațiilor antisemite) dirijată de poliție și subvenționată de Ministerul de Interne. Aceasta a contribuit la coagularea mișcării legionare care, din 1927, se organizase în partid. Utilizarea acestor forțe, în scopuri diversioniste, a continuat și după restaurația din 8 iunie 1930, regele mame – îndu-le, abil, din culise, pentru a-și instaura dictatura personală. La asasinarea de către nicatorii legionari a primului ministru, I.G. Duca, Căpitänul a stat o vreme ascuns într-o locuință pusă la dispoziție de un personaj din camarila regală. Îar congresul studențesc legionar din 1938, la Tîrgu Mureș, a fost finanțat de Ministerul de Interne, regela Carol al II-lea acordând, și el, subvenții din cascia personală. Cind, în 1938-1939, au fost adoptate măsuri punitive (unele ilegale) era mult prea tîrziu. La adăpostul impunită și ai incurajării diversioniste, legionarismul cucerise litoralul, încă la alegerile din decembrie 1937 obține 13,58%, iar gogo-cuzismul 9,75% din electoral, adică aproape un sfert din totalul voturilor exprimate.

Impunitatea, încurajarea diversionistă și efectele crizei economice, sloganurile mistico-mistică și cele care agitau ideea purificării morale a vieții publice recoltaaseră rezultate mult peste cele scontate.

CÎTEVA IDEI-FORTĂ

Stiu bine că nu scriu aici o carte și nici măcar un studiu, ci un articol. Un articol care să ofere o imagine despre fenomenul extremității drepte românești interbelice, cu deosebire în anii treizeci. S-ar cuveni decupătă cîteva idei-fortă care îl caracterează. Să spun mai întîi că extrema dreaptă a propagat, ca și extrema stîngă, o ideologie totalitară.

Era lovită și trăia, ca periculoasă și anacronică democrație, cu adjuvantul ei necesar, pluripartidismul, în locul "uzafei" democrației parlamentare era extaziată dictatura, oferindu-se ca modele exemplare fascismul italian, național-socialismul german și comunismul Rusiei sovietice. Un adevărat războl a fost pornit împotriva democratismului, identificat chiar în fazele sale originare ale contractualismului rou-seauist, iar la noi, pașoptismul cu spiritul

său generos democratic și Constituția din 1866 care – se spune acuzator – e străină de tradiția românească. Această ofensivă bine dirijată într-o lără care abia trecuse (din 1918) la sufragiu universal, dar cu instituții democratice parlamentare cu anume tradiție și cu libertatea pressei în funcțiune, a produs un rău imens. Tineri fără experiență, dar și oameni politici versati, publiciști cu oarecare faimă și gazetari de toată mină, au dus aceste războli periculos împotriva democratismului și a vieții parlamentare. Erau, aceste instituții, acoperite cu oprobriu, blamate și socratele că nu mai satisfac, de vreme ce au produs politicianismul și corupția. Politicianismul cu toate ale sale era, incontestabil, o prea-tristă realitate. Dar astăzi nu anulase și nu compromisese instituția parlamentară și pluripartidismul, care trebuiau lăsat să funcționeze. Vorba lui Churchill, democrația are foarte multe păcate, dar nu cunosc un sistem mai bun decât cel reprezentativ. Dacă gruparea cuzistă, apoi gogo-cuzistă (Partidul Național Creștin) mai acceptă regimul parlamentar, legionarismul și corporatismul îl negau cu o violență niciodată domolită. Această ofensivă î-a convenit de minune regelui Carol al II-lea, care „excedat”, și-a instaurat în februarie 1938 propria sa dictatură, desfîndând partidele în favoarea unui unic („Frontul Renașterii Naționale”, apoi „Partidul Național“). În septembrie 1940, cind legionarii, aliați cu generalul Ion Antonescu, au venit la putere, n-au trebuit să distrugă partidele și viața parlamentară. O lăcuse regele mai înainte. El, legionarii, n-au făcut decât să înlocuiască unicul partid existent – cel al Națiunii – cu al lor. De parlament nici că volau să audă, conducind exclusiv prin decrete-legi, ba chiar și fără ele, instărand țara în anarhie și jaf, pînă au intrat, la sfîrșitul lui ianuarie 1941, în conflict ireductibil cu Ion Antonescu. Au fost alungați din fruntea treburilor țării, unii emigrând în Germania, alii înfundând pușcările. Democrația a rămas însă răstignită și în starea aceasta a agonalat pînă în decembrie 1949, adică peste o jumătate de veac.

A trebui imediat adăugat că totalitarismul, indiferent dacă este de extremă stîngă sau de extremă dreapta, se asemănăă ulitor ca ideologie și recuzită. Disprețul și ură – viscerale – împotriva democrației le găsim întrușa instalație în amindouă tabere. Și unii și ceilalți au cerut năruirea pluripartidismului în formă partidului unic cu rol, firește, conducător. Cind le-a stat în putere, ajungind la conducerea unei țări, și-au transformat idealul în act. Au uzitat apoi cam de aceleași sloganuri demagogice. Motivul obsesiv al creării unei „lumi noi” și a „omului nou” îl altăm deopotrivă agitat și de propagandisti legionarismului și de cei ai extremității stîngi. Îar cadrul moral de comportament (Ceausescu l-a numit „codul eticil socialist”) îl propovăduiau și unii și alii. Aș putea cita din zeci, sute de articole legionare – inclusiv din cartea Căpitänului – elementele-pivot ale acestor sintagme cu omul nou, lume nouă, eroism jertfelic, purificare morală, purtind semnături deconcertante. Cît privește cele din tabăra comunistă, ele ne zumzăie încă supărător în urechi, provocând ne-coșmaruri. Cît de alurilor de apropiate sună aceste sloganuri „vizionare”! Legionarii clamau: „Să ne facă Căpitanele o țară ca soarele sfînt de pe cer”. Ceausescu anunță că a făurit o „epocă de aur”, că ne aflăm în perioada „anilor-lumină” și că ne îndreptăm spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație. Pînă și naționalismul șovin și antisemitismul au trecut, cu acomodări de circumstanță, de la un totalitarism la celălalt. Îar populismul demagogic le unește într-o frăjidoare greu de dissociat. Un lucru îl deosebea. Legionarii se foloseau de mistica religioasă, cu care își asezau toate întrunirile, pe cind comunismul a practicat ateismul. Dar n-au fost și național-socialismul și fascismul italian potrivnice religiei, practicind semnificative punți de contacte cu ideologia atei-comunistă? Oricum, ceea ce trebuie reținut este că totalitarismul n-a putut, în săracia

sa ideologicăjenantă, inventa nimic nou. Niciodată. Aceleași motive ideologice, aceleași sloganuri trec nesfîrșitene dintr-o tabără în alta. Nu interesează a cui este paternitatea. Importante sunt circulația motivelor și folosirea lor aproape în devâlmașie.

CONTRIBUȚIA INTELECTUALITĂȚII

În sfîrșit, aș voi să atrag luarea aminte asupra aportului important al intelectualității în aceste turbioane extremești. Aș observa, mai întîi, că la un atent examen comparat al publicațiilor anilor treizeci, cele de extremă stîngă sunt infinit mai puțin, și de aceea parcă mai scăzut, pernicioase. (Imi pare bine că distinsul meu coleg Alexandru George, într-un remarcabil serial din „România literară”, care dovedește o excelentă cunoaștere a epocii, a ajuns la aceeași opinie.) Cele de extremă dreaptă sunt mai multe, dintre care unele de durată, istovindu-l, astăzi, la lectură, pe exegat. Să citez cîteva: Apărarea Națională, Calendarul, Sfârmă-Piatră, Porunca Vremii, Buna Vestire, Axa, Dreapta, Lumea Nouă, Rânduiala din 1937, Vremea, Ideea Românească, Gândirea (pentru secțiunea de publicistică), Cuvântul (perioada 1938-1940-1941), Chemarea Vremii. Acestea primeau, periodic, sprijinul unor cotidiene de mare tiraj ca Universul, Curentul sau Tara Noastră etc. Și n-am citat publicațiile din provincie, puținderi, care întrețineau atmosfera extremistă. Aceste publicații au fost inițiate și scrise de intelectuali de diferite calibre și vîrstă. Capă de serie sunt, desigur, Nae Ionescu (devenit doctrinar al legionarismului din septembrie-octombrie 1933, suspendându-l se Cuvântul la 1 ianuarie 1934), Nichifor Crainic (fondator al Calendarului, spiritus rector la Sfârmă-Piatră, co-director, numai în martie-septembrie 1938, la Porunca Vremii și director al Gândirii), Mihail Manolescu (fondator al doctrinarii corporatiste, teoretician al Partidului unic – e chiar titlul cărții sale din 1935 – și director al revistei Lumea nouă), A.C. Cuza (fondator maniacal al antisemitismului, inițiatorul gazetei Apărarea Națională). Sigur că între acești doctrinari s-au desenat unele deosebiri de vedere în spațiu larg al extremității drepte. A.C. Cuza era gelos pe legionarism, socotindu-l un bastard uzurpat; ca și Crainic prin 1933, filolegionar, a luate apoi distanță de acesta, propunind – în inamicitate și cu gogo-cuzismul, de prin 1936 – varianta sa doctrinară extremistă: statul etnocratic. Și Manolescu a avut punctele sale de asociere și disociere. Dar corporatismul său doctrinar exalta constant fascismul italian și național-socialismul german, sprijinea, din principiu, orice fel de naționalism integral, iar Manolescu a fost ales, în decembrie 1937, senator (în două județe) pe listele partidului „Totul pentru țară”.

* „De ce spun lăcuse astăzi? Pentru a sublinia că o mare bucurie un singur lucru și anume că, dacă este să socotim sub acest raport curentele de opinie din România, avem motive să fim mai mindri decât orice altă națiune europeană. Căci nu există încă în Europa unde să își apărăt mai multe și mai importante curente de dreapta și unde să se împărtășească într-o vreme mai fără cu Italia și Germania cum este România. Acești lucru este așa de exact. Înțîl avem dreptul să-l strigăm pretutindeni și să facem din el un titlu de activ național în răabilitarea noastră cu alte țări ale Europei. În adevărat, România a dat naștere înălți celui mai vechi curent antisemit din Europa contemporană, și anume a aceluia susținut nu numai cu o admirabilă perseverență și cu o mare violență polemică de către prof. A.C. Cuza” (Mihail Manolescu, Naționalismul românesc – capitalul politic extam, Lumea Nouă, X-1941, nr. 9-12, p.292).

condamind sau depingind „prigoana” autorităților, în 1938-1939, împotriva legionarismului. (N-ar trebui ignorat, dintre cei din generația mai vîrstnică, Traian Brăileanu, P.P., Panaitescu, Ion Găvănescu, Octav Onicescu și chiar Sedil Pușcariu.)

Din păcate, în jurul acestor magiștri ai extremismului de dreapta s-au adunat destui tineri, unii excepțional dotati. Ei sunt cei care întrețin, de fapt, cu scrisul lor, aceste multe publicații. Mihail Polihroniade, Dragoș Protopopescu, Toma Vladescu, Mircea Streinu, Pana M. Viziurescu, Gheorghe Racoveanu, Vasile Bâncilă, Alexandru Gregorian, Nicolae Roșu, dr. Ilie Flădărescu, I.P. Prundeni, N. Crevedia, Ovidiu Papadima și încă mulți alții. Însăruirea nu vrea să egalizeze aceste nume. E o pură judecată de constatare și nu una de valoare. Stiu bine că unele dintre aceste semnaturi (mai ales cel din „generația '27”) sunt astăzi ilustre, făcindu-ne cîstea peste tot în lume. Miș-a reproșat, în ultima vreme, că nu e bine, e improducțiv să citez din publicistica lor legionară de tinerețe, pe care unii (de pildă Cioran) o repudiază repulsiv. E adevărat că unii o repudiază. Dar reconstituirea tensiunii de idei din anii '30, dacă vrea să fie onestă, nu poate ignora semnaturile unor Cioran, Noica, Eliade. Au fost dintre elevii lui Nae Ionescu spiritele cele mai strălucite și apartenența lor – fie și prin publicistică – la mișcarea legionară a legitimat-o moral și intelectual. Rău făptuit e, din această cauză, considerabil și nu trebuie ignorat. Istoria are legile ei și desconsiderarea lor aduce automat după sine trucajul și falsificarea. Adică, de fapt, chiar trădarea istoriei și a adevărului ei. Sunt prea vîrstnic și îndrăznește a crede, onest în profesiunea mea de istoric al literaturii și al culturii românești, pentru a mă prea – de ce? – la astfel de jocuri ale unei mimă „false memorii”. Voi restituî deci epoca după – vorba prietenului Radu Cosașu – criteriile adevărului integral. Cu orice risc și orice sacrificiu previzibil.

În închidere, o precizare. Dezvăluirea extremismului de dreapta interbelic îndeplinește și un mult util rol profilactic. Înălțează astăzi antecesorii publicațiilor asemănătoare de astăzi: Europa, România Mare și suratele lor. Nu inventează nici ele nimic. Relau sloganurile xenofob-antisemite ale ceaușismului în varianta lui Sfârmă-Piatră și Porunca Vremii. N-au nimic din înținta intelectuală a unor articole semnate de expoziții „generației '27”. Fizionomia actualelor publicații xenofob-antisemite și filo-ceaușiste au ca model – involuntar? – exclusiv imundele foli Porunca Vremii și Sfârmă-Piatră. Același limbaj trivial, aceeași băscălie vulgară la adresa valorilor, același ton suburban, aceleași sloganuri antisemite, același naționalism integral, strident, demagogic și penibil. Unde a dus România acele publicații și organisme politice se știe. Unde vor să ocante noile foi, tot imunde, e previzibil. N-avem decât să sperăm că mai devreme decât mai tîrziu opinia publică va stăvili forța răului.

* „De ce spun lăcuse astăzi? Pentru a sublinia că o mare bucurie un singur lucru și anume că, dacă este să socotim sub acest raport curentele de opinie din România, avem motive să fim mai mindri decât orice altă națiune europeană. Căci nu există încă în Europa unde să își apărăt mai multe și mai importante curente de dreapta și unde să se împărtășească într-o vreme mai fără cu Italia și Germania cum este România. Acești lucru este așa de exact. Înțîl avem dreptul să-l strigăm pretutindeni și să facem din el un titlu de activ național în răabilitarea noastră cu alte țări ale Europei. În adevărat, România a dat naștere înălți celui mai vechi curent antisemit din Europa contemporană, și anume a aceluia susținut nu numai cu o admirabilă perseverență și cu o mare violență polemică de către prof. A.C. Cuza” (Mihail Manolescu, Naționalismul românesc – capitalul politic extam, Lumea Nouă, X-1941, nr. 9-12, p.292).

Dan Oprescu

IZOLATIONISM SI INVESTITII STRÂINE

• un regim de dictatură militară nu poate administra mizeria mai bine decât echipa Roman-Iliescu • naționaliștii noștri susțin că România nu are nevoie să intre în Europa, pentru că totdeauna a fost în Europa • s-ar putea că mai tîrziu trenul prosperității să fie imposibil de pris • Gorbaciov, Elțin, Iliescu și Roman ar dori ca Europa, America și Japonia să plătească pentru că ei să rămână la putere • cine vrea cu tot dinadinsul izolarea o va avea, dar nu se poate imagina o pedeapsă mai cumplită pentru acea țară și acel popor •

În absența compensației religioase, populismul naționalist devine atractiv

Ascensiunea unui anumit curent naționalist în țările Europei Răsăritene (printre care și România), precum și în Uniunea Sovietică, trebuie explicată, desigur, prin efectul frustrațiilor economice care solicită acordarea unor compensații ideologice; deoarece compensația religioasă nu mai este cu puțină în aceste țări (datorită compromiselor politice și morale a ierarhilor bisericesti, precum și datorită unei mai generale devalizării a religiozității – cauză Poloniei trebuie discutat separat), este împede că populismul naționalist este sortit să devină deosebit de atraktiv în viitorul apropiat (3-5 ani), ca și pe termen mediu (10-15 ani).

Personal, consider că exacerbarea naționalismului românesc jine de o anumită irresponsabilitate politică, dată fiind prezența pe teritoriul României de astăzi a cel puțin două minorități (ungurii și țiganii) ce dețin – în primul rînd demografic – o pondere importantă din totalul populației. Indiferent dacă promotorii acestui nationalism sunt vechi privilegiați ai regimului ceaușist care încercă să-și conserve avantajele (de felul cuplului E. Barbu – C.V. Tudor), sau simpli exaltați, probind o infinită naivitate politică, ceea ce mi se pare

bine decât echipa Iliescu-Roman (sau de către Nicolae Ceaușescu după 1984) mizeria în care se zbată economia noastră. Experiențele recente ale dictaturii militare, pe dreapta sau pe stînga (cf. Grecia, Argentina, Nicaragua, Polonia etc.) au dovedit că militarii pot fi mai proști administratori ai mizeriei decât civili; pe de altă parte, este împedite că lipsa de democrație (și chiar dictatura), în condiții speciale, se împăcă bine cu creșterea economică (cf. Spania lui Franco, Chile, Taiwan, Coreea de Sud, Singapore – ba chiar și China de după reformele lui Deng).

Deosebit de periculos pentru viitorul României mi se pare faptul că naționaliștii noștri (spre deosebire de cel din Spania lui Franco, din Chile, Coreea de Sud, Taiwan, Singapore sau China) sunt unanimi în părerea că nu ar fi necesare eforturi economico-politice de apropiere de Europa Occidentală, căci aceasta ar presupune „inacceptabile concesii” în problema minorităților naționale; pentru naționaliștii noștri, România nu are nevoie să intre în Europa, pentru că ea a fost întotdeauna în Europa. O parte a electoratului care, la 20 mai 1990, a votat masiv în favoarea Frontului Salvării Naționale și a lozincii „Nu ne vindem țara!”, va vota probabil masiv la următoarele alegeri cu Vatra Românească.

Lenin – JULES PERAHIM

periculos în lăurile lor de poziție, ca și în acțiunile lor, este miopia, faptul că săritătice interesele pe termen lung ale României pentru Indoiențe avantează pe termen scurt. Împlinirea programelor naționalist-totalitare (începând cu desființarea școlilor în limba maghiară, pînă la instaurarea unei dictaturi militare) nu poate duce la rezolvarea problemelor fundamentale ale României de astăzi; de pildă, nici un regim de dictatură militară nu poate administra mai

desigur, dintr-o perspectivă istorică lucrurile nu sănătatea grave, căci veni-vor – mai devreme sau mai tîrziu – alte și alte alegeri, dintr-o asemenea perspectivă istorică, pînă și domnia de un sfert de veac a Ceaușestilor sau cei 45 de ani de dictatură comună pot apărea ca un simplu accident. Dar, mai întîi de toate, este vorba aici despre viețile (unice) a milioane și milioane de oameni; în cel de-al doilea rînd, nu-l deloc sigur că vremurile cele bune vor veni în următoarele 20

„revoluție culturală”, a creat un urias handicap pe care reformele lente ale lui Deng se căznesc să-l reducă.

Soarta Europei de Răsărit este să se apropie de Europa Occidentală, iar actuala revalorizare a conceptului unei Europe Centrale nu constituie decît o necesară pregătire ideologică. Fostul R.D.G. această apropiere î-a rouât, chiar dacă durerile tranzitiei sunt încă departe de a se fi terminat. Plutonul „norocoșilor” (Ungaria, Polonia și Ceho-Slovacia) mai are de așteptat pînă să repete performanța Spaniei, Portugali sau Greciei, America Latină caută cu disperare să satelizeze S.U.A. dar, pînă în prezent, doar Mexicul se prezintă cu șanse reale în această competiție.

Nenorocoșilor (Africa negră, țările arabe săraci, India, Uniunea Sovietică, America Centrală și de Sud, dar și țări precum România) nu le rămîne decît să-i urască și să-i lubească, în același timp, pe cei bogăți și avansați economiciște; pe de o parte, ei vor fi irezistibili atrași de metropole (cf. plecarea celor mai tineri, activi și talentați oameni din aceste țări în S.U.A. sau Europa Occidentală – Japonia având o deosebită strictețe cu privire la emigratie), iar pe de altă parte cei rămași acasă vor manifesta un naționalism exacerbat, ca majoră compensație ideologică. Cîteva țări își pot permite să joace, în paralel, și centrală carte ideologică, fundamentalismul religios.

Investițiile străine nu vin singure, cum își imaginează Gorbaciov sau Roman

Investițiile străine (semnul sigur al apropierii, citeodată chiar al

ci și politico-strategic). În orice caz, se cuvîntă reînțut faptul că interesul celor ce așteaptă să primească investițiile este mult mai mare decât al celor ce ar urma să investească și, în consecință, există o concurență acerbă între potențiali primitori.

Ceea ce este sigur este că nu cu „Nu ne vindem țara!” sau cu minăriade securiști va deveni România susceptibilă să primească cele aproximativ o sută de miliarde de dolari (plus know-how-ul corespondenților) spre a-și restructura economia falimentară; și nici cu o dictatură militară sau lozinci antimaghiare de tipul „Asiaticii în Asia”. Dar în acest domeniu nici aşa-numita opoziție democratică nu stă mai bine. Cum altfel decît demagogic (și irresponsabil) poate fi calificat un slogan electoral ca „In Europa, prin noi înșine!”, susținut de Partidul Național Liberal, care nu facea decît să rela mecanic o lozincă liberală din perioada interbelică (nici în vremea ei nu s-a putut impune ca autoevidență), P.N.L. ar fi trebuit să fie cel dintâi partid care să sublinieze necesitatea și urgența unor massive investiții străine, să abătă strînsă legături cu F.M.I. și cu Banca Mondială etc. și ar fi facut toate acestea doar dacă ar fi reprezentat într-adevăr sectoarele de coloratură liberală ale societății civile românești (industria privatizată, banchile particulare și a.m.d.); la noi însă neexistând o adevărată societate civilă, nici partidele politice (care, în esență în plan politic a societății civile) nu pot exista realmente.

• Istoria universală este, în esență ei, a-morală (ceea ce, cîteodată,

poate își forme și-moralității politice sau economice), iar oamenii noștri politici trebuie să înțină seamă în primul rînd de interesele majore și de lungă durată ale României; lupta pentru putere, politicianismul chiar, își au partea lor, importanță, dar nufărnică. Însă cine vrea să tot dinadinsul izolarea ova avea, și nici nu se poate imagina o pedeapsă mai cumplită pentru acea țară și pentru acel popor. Nu trebuie să ne revoltăm că nu suntem o mare putere, sau că nu suntem americanii; ca pămînteni, nimeni nu a avansat, pînă acum, ideea că ar fi o rușine să ne tot învîrtim în jurul Soarelui și că ar fi mai bine să o luăm de-a dreptul prin cosmos, doar cu Luna după noi.

G. D. S. despre G. D. S.

Horia Bernea

CÎTEVA RÎNDURI DESPRE REVISTA „22“

Rezistență în fața răului e de diferite soiuri și funcționează pe diferite planuri. De exemplu, partizanii, de exemplu, „compromisa” biserică reușind însă să-și păstreze mănăstirile în mare număr (chiar în comparație cu Europa necomunistă), bisericiile deschise, etc. Exemplul Ceho-Slovaciei, unde nu există nici o mănăstire din 1948 l. Viata monastică de mare vitalitate e un lucru important? Ce să mai spui de țări ca Anglia unde nu mai există viață monastică din secolul al XVI-lea? Ce fel de suflare, ce compensații se produc într-o lume fără mănăstiri? Ce înseamnă pentru o societate existența unor „profesioniști” ai credinței? Ce înseamnă un „stil de cui ură”? În ce măsură cu unuia europeană actuală e formația în cadrele lumii creștine? În ce măsură un om poate înțelege sufletul unui popor ca românii fără să cunoască creștinismul? Dacă nu stie de loc istorie?—

N-are nici un sens sintagma „românii sunt un popor creştin ortodox”? Surparea spirituală a Franței catolice nu-i un adevar? Nu există diferențe esențiale între religii, nu produc ele tipuri și atitudini de viață complet diferite? Numărul de francezi convertiți la Islam nu-i exasperă numai pe unii și pe alții, ci și pe foarte mulți francezi, chiar dacă nu o recunosc fără. (De ce? Pentru că un „liber cugelător”, un om cu vederi largi și tolerate pînă la dăbuza, nu se permite să aibă păreri, chiar dacă-l vede pe dracu pe stradă).

Complexarea intelectualilor prin s'cire exoterică sau „adăvâră” — rudimentare de tipul马克思- leninist, a oamenilor — și prin distrugerea ei a cunoașterii de valori, deranjând creația, starea de perplexitate, eurogata de rost și spiritul de creație și umplu gândul creat și cel Provocarea sentimentelor de tip antisemit, antimeghal, antiromânesc — diversiuni și forme de culpabilizare. Rolul magiei al minciunii... Ideoioigii sau teorii științifice — de tip reducionist. Ideala intelectual: un om care nu crede în ceva special, care acceptă orice atitudine senin, mergind pînă la perversitate, un om care practic nu crede în nimic (pentru că „a crede” înseamnă o terorizare clară și o „mărturisire”), un om care e desept pentru că nu condamnă nimic, etc. etc.

De ce nu-i voie să vorbești despre națiune (acum e — puțin — voile să vorbești despre biserică, nu știm cit va fi de bun gust). De ce subiectele cele mai dragi sunt rechizitionate de oameni care le compromis total — gen România Mare? Am crezut că ieirea din comunism ne va da posibilități reabilitării memoriei (starea de amnezie) și a celor care au suferit de pe urma lui... E imposibil, trebuie să avem o atitudine de oameni „deschisi”, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Suferința noastră, remediul în fața păcatelor și defectelor noastre, nu mal poate fi valorificată — ar trebui să ne brânsăm direct și fără nazuri

la scleroseala sterilă a atenuat luminat?

Ceea ce mă miră și dezprob visceral este lipsa unui adine respect pentru minunata instituție a bisericii. Nu mă pot supăra dacă cineva este sau nu credincios.

Extraordinară ignoranță a generației Eliade-Cioran: cind vorbesc de mistică, vorbesc de misticii occidentali, cind vorbesc de biserică, vorbesc tot de cea ortodoxă sau de aiurea... Ignoranță ieșită tot din snobismul nostru, care făcea ca „oamenii bine” să meargă la catolici (fieci și atunci și astăzi sunt liber cu-gețători).

A fi naționalist, a-ți lubi națiunea, a-ți cunoaște flință intimă și a cunoaște locul în care stai; o atitudine fecundă, care, combinată cu o înțelegere a lumii. În general, te

de referință și control devine periculos, ești, în fond, o fiară Egoist și lipsit de încredere în viață poți fi ugor „cooptat” sau racolat pentru cauze străine tăie, și cel de la început...

Cultura și civilizația europeană nu pot fi (nu-i) așa? înțelesă fără o cunoaștere înțimă a creștinismului. Vrem-năvrem, creștinismul este axa sufletului românesc și cheia pentru a înțelege tot ce s-a realizat remarcabil pe aceste locuri. Pentru a fi în situație de a înțelege locul și oamenii trebuie să cunoști creștinismul, măcar în datele sale generale, indiferent de etnia căreia îl apartine. A putea studia creștinismul este un avantaj, opriți celui ce nu-i cunoaște, este ună, care cel din afară lui (sau din altă religie) capată o vizinătate mai complexă asupra lucrurilor specifice. Mai ales azi, cine

gauche", știa că e bine să par sau să propagă idei care miroș a „stingă”. Impărțirea în dreapta și stînga e tot o dorință de culpabilizare — a jungii în aşa hal încit nu-ți poți exprima anumite păreri sau „aplecări” spre lucruri curate și adevarate (de exemplu a erede în Dumnezeu) de teama de a nu fi judecat drept om de dreapta (asta înseamnă în Franță mai ales, ceva „droărău”) sau lipsit de spirit, incult, primar, sau mal știu înce. Astfel devii un fel de pată și toate cele atinse de tine se falsifică. E o moart spirituală.

De ce există subiecte tabu? De ce nu-i voie să vezi lucrurile sub un unghi proaspăt? De ce apar aceeași oameni, care n-ar fi avut voile să vorbească niciodată, și-ți spun ce vezi și ce auzi, ce-a trăit și ce s-a întâmplat cu noi, falsificind grosolan realitatea?

nosc sufletul și procesul prin care acest suflet e așa și nu altfel, doci e firească o privire goală spre alte culturi și lucru grav, lipsa dragostei pentru acest popor, pentru că ceea ce nu înțelegi, nu iubesti...

Ciți români și alții a omorât comunismul, ce înseamnă victimă! Lucruri simple — simplissime dar, se vede treaba, greu de priceput de către toată lumea.

Cea mai inumană ideologie — fascismul... Prin ce vedem aspectul pernicios și sinistru al unei ideologii, nu prin rezultatele ei și prin dificultatea de a scăpa de urmările ei? La o privire atentă vedem comunismul ca pe un cancer al secolului XX, iar fascismul ca pe o tumoră făcind parte din această metastază.

Studii despre „originea rău-

Fotografie de MARIUS CARAMAN

poate duce să spui ceva profund și specific. Nu ai voie să te manifestă astfel din pricina imposturii și a relei credințe... Combinată ortodoxie-naționalism și nefastă? Ce fel de „ortodoxie” și ce fel de cunoaștere a propriilor limite este această combinație? Cum arată alte combinații de un tip mult radicalizat prin altele părți? Nimeni nu le pune în discuție. Nu crezi în biserică, în formele liturgice, în sfintii, în icoane, în rugăciune, în capacitatea omului de a se „îmbunătății”, în „intrupare”, în Dumnezeu în general, în勒arhii, în sensul profund și talmic al vieții, în om, în oameni, în religii, în familie, în prietenie, în respectul față de semeni, nu crezi în nimic decât în jocul imprevizibil al mintii sub impulsuri, pentru că la atât te mai reduci... Nu crezi nici în rațiune și nici în evoluție, pentru că ar trebui să ajungi la întrebări nelinișitoare. Te lasă doar dus de azi pe mișcă, de ceva care-ți dă un sentiment de rost, al existenței; eventual, esti sedus de un joc al puterii și pentru că nu mai ai sisteme

sistemul teologal de Mindire și exprimare se dovedește și din ce în ce mai util, e absurd să nu oferi tuturor șansa unei gândiri mai nuantată, mai profunde și să-i văduvești de această cale proprie de acces la sufletul locului. Invățământul religios obligatoriu trebuie văzut în această perspectivă.

In remarcile pe care le fac
pornesc de la ideea că gre-
șurile sau omisiunile pe care
le găseșc în „22” și la G.D.S.
sunt fructele lipsel de infor-
mație și ale unei culpabilizăr-
tipice intelectualului. De dragul
de a îngroșa tagma intel-
lectualilor „fini”, e în stare
să uite că există o față as-
cunsă a luerurilor, manipula-
lări gigantice și adevarul ma-
presus de orice. Există ade-
văr și minciună! Cu timpul
acest tip de intelectual se de-
dublează, se falsifică, în stră-
funduri chiar, alegind o po-
ziție ce e judecată drept rod
al inteligenței, spirit elevat
etc. Într-o formă crasă vedem
acest fenomen de orbire snoa-
bă la intelectualitatea france-
ză, care, chiar dacă nu era „de

litatea și știind că tu nu ve-
putea spune că mint. Sistem
intellectual doar prin gradua-
nostru de scrisoare, sau
printr-o probitate leșină din
tr-un sistem de valori și crea-
dinte? „22“ trebuie să fie
oglinză unui dialog real și ne-
cesar. Într-oțară care a leșină
din comunism (fără să fi
vut membru) în această secțiune

"lui" în secolul XX... Înlănțuire cauzală, interferențe și rudenie între mișcările extremitate. Liberul cugetător, omul „antitraditional”, cauză a multor fenomene negative. Dorim cu adevărat să ne fămurim, deci să facem primul pas spre a nu mai minți (involuntar) pentru a-i putea lămuri și pe alții?

Alois Brunner la Damasc, Nicolski pe strada Polonă! Nu-i vorba de un tip asemănător de "vinătoare", de răzbunare, ci de spunereea adevărului, de condamnarea ideologiei ce i-a născut.

A omorfi speranța oamenilor, a nu-i lăsa să creadă, să distrugă sufletește popoare întregi, a reduce în oameni sensul vieții în aspectul „producători de bunuri”, veniți pe lume doar pentru a da naștere unei noi generații de „producători” etc.

E grav că intelectualii noștri (aciți sunt în fel cu ceilalți cetățeni) nu cunosc cine sunt, nu cunosc satul, nu cunosc

CINE STRICA PIATA?

Viața e vis, scria Calderon, iar Marin Preda o asemănată cu o radă. Noi însă cei care ne ștăm săptămânal de "emanăție" vom purta că viața a devenit un lux. Înse și poate permite LUXUL să ștăm zilnic, roșii de 40 lei, în cele de 70, fasolea de 30, astraveții de 50, ceapa de 35 și artofii de 40? Cu siguranță, privatizatul sau parlamentarul (care oate fi una și aceeași persoană), iar în nici un caz pensionarul, categoria socială care, în ciuda majorării bănești de ultimă oră, este sacrificată, cu bună știință ie altarul reformei guvernamentale.

Sâmbătă, 3 august, în Piața Obor. Astănu-i piață mi-am zis, e iursă. Cind eram copil, în Sebeșul meu natal, și mergeam cu mama la piață, participam, de fiecare dată, la ritualul unei slăceri. Legume și fructe din ieșug, sticle cu lapte dulce și iătău, turte de unt pe frunză de rie te imbiau și îți se ofereau... la în preț modic. Cu 25 de bani ștăm pătrunjelul, de alți 25 le bani mără și de 50, morcovii. În 1 leu kilogramul de roșii, 50 le bani ou și 6 lei kilo de antrișoare.

Prima remarcă pe care o fac în Obor e agitația incrințită a nălțimii, preocuparea de a ștăm ceva ieftin și de o calitate acceptabilă. În spațiul strâmt între tarabe, femei cu copii în brațe sau impingind cărucioare, sărbătoare cu pungi, sacoșe și papornițe, bătrâni și bătrâne săutând să și facă loc prin suvolul celor tineri – toți – întrebă în treapta și-n slină de preț, combănesc dacă nu le convine, împăre și întorc roșii și cartofii pe toate părțile înainte de a cumpăra, ștămesc cu atenție că nu cumva să fie îngelați la cintar, ar cind tărancă nu le pune o to-

callu. Își săsteaptă clientii cu mîinile stabe, îmbătrînire și tremurînd.

Pas cu pas, de un sfert de oră, urmăresc o bătrânică care și înne nepoțica de mină. Detest stilul lacrimogen și literatura ieftină, însă în portofelul bunicii nu se zăreau decât piese de metal, din care a cumpărat, cu 25 lei, un kilogram de roșii-de-prăstie.

adică un pic mai răsărite decât ouăle de prepeliță, piersici și, în cele din urmă, 4 ardel grași cu 2 lei bucata, marfă ce merită o descriere aparte. Ardelui gras arătos se vinde cu 10 lei bucata, iar calitatea a doua, cu 7-8 lei. Cel de 2 lei, puchinos și în mare parte stricat, se putea cumpăra dintr-o imensă grămadă „pe alese”, unde nenumărate mîini – evident, de pensionari și de bătuți ai sortii – scormoneau de zor,

Fir-ar ai draculul, au pus ou cu 4,50.

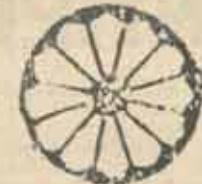
Revîn urgent printre tarabe fiindcă a început o bătaie sui-generis, cu dovleci și mături. Intervin.

– Sunt ziarist, spuneți-mi, cum a început ceară?

– Domnul, dumneaei a întrebat-o pe vînzătoare de prețul pătrunjelului și cînd a aflat că e 3 lei chita, a dat cu dosul palmei și i-a împrăștiat marfa. Atunci, tărancă a pus mîna pe un dovlecel și a aruncat după dînsa, care a luat dovlecelul și l-a azvîrit în apă. Si uite-așa, au început să se bată cu dovleci și cu măturaia de colo...

– Adevăru, domnul ziarist, că prețurile sunt cam mari, că nu ne mai putem descurca...

ÎNTRU „A FI” ȘI „A PRIVI” ÎN EUROPA

ROMANIA

Reprezentarea geografică a prezenței noastre în Europa – recontoriată pentru unii – își dovedește precaritatea la stabilirea unor contacte spirituale guvernată de principii democratice autentice și cu un îndelungat exercițiu practic. Ceea ce pare, așadar, indiscretabil (tentorial vorbind) devine o condiție necesară, dar nu și suficientă.

La acest adevărat util meditam la întoarcerea mea de la Conferința Internațională cu tema „Politica și cetățenii”, organizată la Budapesta, la jumătatea lunii mai, de către Consiliul European, cu participarea parlamentarilor și reprezentanților organizațiilor neguvernamentale din vestul, centrul și estul continentului nostru. Aparent, schimbul de idei și opinii – temeinic fundamentate pe realitățile concrete din țările de bazină ale delegaților prezenti la Conferință – nu pare să alibă consecințe palpabile, imediate. Nu au fost luate hotărâri și nici nu puteau fi decise măsuri a căror aplicare să poată constitui, în perioada următoare, zestrează unei activități ce va fi într-o bună zi cuantificată. Dar tocmai în absența acestor presunții, a unor virtualități care să fie materializate de urgență, a unor dobândiri o maximă expansiune modalitatea de a concepe și exprima – as denumi o atitudine europeană. Această atitudine își are sorginte în ratuirea de a fi a Consiliului European, definită în Declarația finală – și în mod față de democrația parlamentară, tocmai pentru a articula funcționarea societății cu valorile libertății și respectul pentru drepturile omului. Este evident, în acest sens, rolul asociațiilor, fundațiilor, miscările și grupurilor independente de guvern care, prin rădăcinile lor în societatea civilă, pot educa și afirma o nouă mentalitate. Ideosebi în țările în care opresiunea unor regimuri totalitare a anihilat decenii de rind varietatea opțiunilor și cerințelor specifice unor diverse categorii cetățenești. Reducerea la un numitor comun a intereselor, chiar divergente sau opuse, ce se manifestă în societate este caracteristică sistemului economiei și ideologiei de comandă, lată de ce nu doar existență, ci chiar multiplicarea spontană a asocierilor cetățenești este de dorit, în spiritul democrației pluraliste europene. Aceasta din cel puțin două motive deosebit de actuale în perioada renasterii vieții politice normale, postrevoluționare: în primul rînd pentru a compensa deficitul unei participări organizate la funcționarea democratică a societății și, în al doilea rînd, pentru a coriga excesele și carentele puterii politice.

Pentru noi, aceste idei focalizate în documentul final al Conferinței au neindoielnic un caracter efervescent ce le pune în stare de conflict cu sloganul răspîndit, care exclude tot ceea ce ar aduce alinarea „liniști noastre”. Sintagma, de esență categoric totalitară, înțind această combinație a spiritului civic (în stare deci să ne permită și să satisfacă linisitul noastre după Revoluție), blochează în fapt dobândirea unei maturități necesare exercitării puterii într-o societate cu adevărat liberă. Căci, dacă e doar să micăm democrația – încredințând elite politice, oricare ar fi ea, interesele și tendințele întregii societăți – aceasta înseamnă să prelungim o gîndire totalitară în formă aparent democratică. Iar daunele produse ar deforma nu numai mentalitatea publică de astăzi – înțică puternic viciată de reminiscențele prea apropiatului trecut – dar și perspectiva schimbului de generații. Nu e de mirare că, la Conferință, un accent definitiv a fost pus pe interesul acordat organizațiilor neguvernamentale ale tineretului.

Cum era și firesc, la acest sfîrșit de veac și totodată de mileniu, vehicularea unor puncte de vedere ce promovează aspirații cetățenești pune la ordină zilei rolul mijloacelor mediale. Discriminarea organizațiilor neguvernamentale în paginile presei partizane, la radio și televiziune, este probabil forma cea mai vizibilă de manifestare a temerilor puterii în penoada recădării societății pluraliste. Cu o obstinație care vădește, în fapt, o auto-excludere din Europa democratică se adresează curent criticii de neconcepție put la adresa unei „anumite părți a presei”, supusă de altfel nu numai interventiilor verbale ci și contendorice. Crede, oare, cineva că ele nu sunt cunoscute și apreciate după cum merită în Europa? Sau, poate crede, continuind o convingere practicată cu sanse de reușită pe vremea plimbărilor în caleașca reginei Angliei, că vom putea să ne asociem Europei comunitare numai sub raport strict al intereselor economice și nu al comportamentului democratic?

Experiența postbelică dureoasă care ne-a marcat a fost totodată și substanța unor concluzii de valoare istorică pentru statele care au statonat, la dimensiunea secolelor, forme de parlamentare de existență democratică. Ele au înțeles că puterea exemplului este o mare forță de influențare dar, totodată, că înlocuirea vechilor structuri este un proces intern care avansează prin confruntare cu trecutul capabil încă – prin adeptii săi – să substituie unei realități dinamice a progresului o jânică simulare.

Este, cred, timpul ca în locul speculațiilor, al disputelor scolastice, pe tema dacă și cînd vom putea identifica trăsăturile societății civile, să recunoaștem răspîntia la care ne aflăm și unde nu putem să mai zăbovim mult. Numai accesul real al cetățenilor la o viață politică normală – eliberată de constringeri și amenințări – poate permite să trecum de la expectativa unei simple priviri la dorința și necesitatea organică de a fi în Europa comunitară.

Prof. univ. dr. ing.
MIHAIL ATANASIU

mată sau o barabulă în plus, î se strigă cu năduș și suflet otrăvit. „Farmacistul” sau „îți mănci de sub unghii”.

Da, domnule Wajda, totul e de vinzare. Chiar și legumele pe jumătate stricate, chiar și caisele aproape putrede, cu simburii scoși, sub forma unui terci porto-

doar-doar vor găsi unul cît de cît comestibile.

Ouăle lipsesc cu desăvîrșire. Deodată, aud:

– Nelule, se dau ouă la camionul ăla cu preță.

Urmez perechea care se aşază la o coadă de cel puțin o sută de persoane.

– Cât e dragă ouă?

După minori și studenți, muncitori și intelectuali, români și maghiari, acum, din cauza creșterii vertiginioase a prețurilor, orășeanul și tărancul se privesc cu animozitate. Mai sintem o națiune, sau am devenit o populație compusă din grupuri ce se dușmănesc reciproc?

GEORGE MORĂREI

Adam Michnik

ANTISEMITISMUL — O FORMĂ DE ANTIPOLOONISM

Toată viața mea am fost și am vrut să fiu în ochii străinilor un polonez. În felul acesta m-am prezentat de fiecare dată, încă din copilărie, ca un polonez. În toate documentele pe care le-am avut de complicităt am indicat întotdeauna naționalitatea: „polonez”. În același timp, de fiecare dată cind umbra malignă a antisemitismului se întindea peste viața publică poloneză, am recunoscut fără echivoc originea mele evreiescă și apartenența buniciilor mei la nația evreiască. Ca polonez, eu am revendicat întotdeauna în fața antisemitiștilor faptul de a fi evreu. Își cred că voi avea mereu suficiență pentru a rămâne un evreu în ochii antisemitiștilor. Meditează condiția de a fi astăzi un polonez de origine evreiască, după ce Holocaustul a avut loc, pe pămîntul polonez, pe pămîntul pe care călării nazisti l-au aleas drept cimitir al națiunii evreiești. Cum pot fi un polonez de origine evreiască în tara care a cunoscut pogromurile de la Kielce în 1946, excesele antisemite din 1968, campania antisemita orchestrată de guvernul comunist în 1968 și, în sfîrșit, dureroasa retorică antisemita a ultimei campanii prezidențiale?

Polonezii și evreii

Nu este vorba aici de a analiza complexitatea relațiilor dintre polonezi și evrei; după cum nici de a aminti că Polonia, secolul de-a doua rîndul, a adăpostit sumedenele de evrei. Nu este vorba nici de a analiza în detaliu trezirea constănță poloneze, în același timp la evrei și la polonezi, nici naționalismul și sovinișmul, patologii care au decurs din această constanță și au transformat în conflict crucește dințile polonezi și evrei.

In afîrșit, nu este vorba de a aminti tristele evenimente ale celei de a doua Republici poloneze, între 1918–1939, epoca în care cetățenii polonezi de origine evreiască au fost maltratați și umiliți în astănumitele clase-ghetou ale universităților și în campaniile de ură pe care le duceau frații săi antisemite ale populației poloneze.

Orice ar fi fost, trebuie reamintit că de la atunci nu numai relațiile dintre polonezi și evrei erau în joc. Violeta campanie dusă împotriva primului președinte al celor de a doua Republici, Gabriel Narutowicz, îl acuza de a se fi aprijinit pe partidele politice evreiești.

Acacea să o soldat cu asasinarea sa în 1922, revelând astfel că antisemitiștii organizați, care puseau în contul evreilor toate necazurile poloneșilor și care incitau la ură și xenofobie, dădeau de fapt, pe față, asaltul împotriva democrației poloneze și a reprezentanților săi.

Asasinarea președintelui Narutowicz a fost echivalentul atacului Dreyfus. La fel ca în Franța începutului de secol, nu erau în cauză doar relațiile dintre cele două naționalități, ci configurația Statului și a Națiunii. În Franță, la fel ca și în Polonia, problema era de a să dacă nația trebuie să fie deschisă, Statul, tolerant și multicultural, sau dacă Statul trebuie să fie fondat pe o doctrină naționalistă. Cred că aceasta rămine problema centrală. De fiecare dată cind umbra antisemitiștilui a invadat viața publică poloneză, a fost întotdeauna semnalul că oamenii animați de concepții antideocratice și intolerante, treceau la ofensiva politică.

Astăzi, Polonia este o țară fără evrei; și în timp ce în Polonia se exprimă opinii antisemite, nu evrei sunt miza, indiferent ce ar putea gîndi chiar ei care emit astfel de păreri. Problema este de a să dacă va fi sau nu o democrație poloneză.

APELUL DE LA STRASBOURG

adresat de romi către guvernele și cetățenii Europei

Deschizind, la Strasbourg, dezbatările asupra problemelor sociale și culturale ale romilor, doamna Catherine Lalumière, secretarul general al Consiliului European, a evocat pericolul redresării demonilor xenofobiei, rasismului și intoleranței în Europa centrală și răsăriteană, insistind asupra ideii că „romii pot fi printre primele victime ale acestor demoni”.

Romii din 12 țări, prezenti la reunire, au adoptat Apelul al căruia text îl reproducem. El a fost semnat de 53 persoane, romi și neromi.

Apelul va fi difuzat în toate țările europene unde romii formează minorități numeroase.

Invităm pe toți cetățenii României, romi și neromi, dorinc să contribuie la consolidarea unei societăți civile, bazate pe respectarea drepturilor omului, fără discriminare, să sprijine prin remarcătorul lor, acest apel care va fi transmis celei de a treia Conferințe asupra Dimensiunii Umane a C.S.C.E. (Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa), ce va avea loc la Moscova între 10 septembrie și 5 octombrie 1991.

Apelul va fi difuzat și prin intermediul organizațiilor locale ale romilor, și prin organizațiile pentru apărarea drepturilor omului.

NICOLAE GHEORGHE

Iupitător pentru libertatea Poloniei și a fiecărei ființe umane — m-a făcut să percep antisemitismul ca o formă de antipolonism. Față de acuzația evreiască privind antisemitismul polonez, întotdeauna m-am simțit solidar cu o mare parte a opiniei publice poloneze care, în fiecare moment istoric, a fost capabilă să se opună clar, cu temeritate și fără ambiguități, succesiunilor de campanii ale urii.

Cu prietenii mei, un lucru a fost întotdeauna împede. Antisemitismul este numele pe care-l ia ură. Dar, în egală măsură, întotdeauna a fost clar că assimilația obstinată a Poloniei cu o națiune antisemita, a servit urept prelexti trădări Poloniei la Yalta. Națiunea, astfel catalogată, era considerată ca nedemnă de simpatie, ajutor sau compasiune. De aceea, anii și deocamdată rîndul meu am explicat cu încăpătare că patologia antisemita nu definește Poloni, după cum nici Le Pen (Franța), Societatea John Birch (America), „cercozoïndenți” (Rusia), iar sovinismul extremist israelian nu definește statul israelian.

Obiceul care constă în a indica o responsabilitate națională și colectivă acolo unde păcăiale sau crimile au fost comise de indivizi sau de grupuri politice, servesc întotdeauna la justificarea acestor grupuri sau indivizi. Cel care spune că toți polonezii sunt antisemiti, contribuie la justificarea antisemitiștilui actual. La urmă urmă, este bine să tu să acole unde toți sunt răspunzători, nimănui nu este răspunzător.

Ei sunt solidar cu cenușa milioanelor de ființe asasinate, printre care se numără și întregii mei familii. Aceste ființe nu erau întrebate despre antecedentele lor sau identitatea familială. Ele erau omorite ca evrei, pentru că erau solidari cu ceva mai mult decât cenușa buniciilor mei asasinați. În timp ce cauți cuvinte pentru a descrie acest sentiment complicat și intim, ceea ce-mi vine în minte este solidaritatea cu destinul evreilor, destinația unui popor amenințat, care a suferit destui lovituri, care cunoaște gustul umilinței, ai infringerii. În cele din urmă este destinul unui popor care a fost respins și persecutat. În alti termeni, destinul evreilor este o anume condiție și dacă nu se intlege această condiție, civilizația contemporană, viața spirituală contemporană și etica, vor fi mai sfărățit într-un plan esențial. Si tocmai din această perspectivă, ceea ce unul descendent al victimelor Holocaustului, îmi privește cu tara mea, Polonia. Națiunea poloneză a făcut în cursul istoriei sale istoria unei țări tolerate — păstrând în același timp ideea unui stat catolic. În acest moment discuția referitoare la configurația Poloniei traversează toate taberele politice, toate mediiile, toate generațiile și toate clasele sociale. Ea îl divizează atât pe membrul Bisericii Catolice cit și pe cei ai Solidarității. Este vorba, în esență, de o dezbatere asupra semnificației polonismului și ordinii democratice.

Mă număr printre cei ce apără un Stat tolerant, un stat în care există loc penitru mai multe culuri, pentru mai multe istorii personale diferite și pentru mai multe puncte de vedere. Sunt pentru o țară care va crea o democrație stabilită, pentru o societate deschisă, care va fi capabilă să se apere împotriva invaziilor urii barbare. Antisemitiștilul este totdeauna îmbajul unei ascinențe. Pledez pentru o terapie care se va naște din efortul de a înțelege maladria. De o astfel de terapie, constantă, nu nevoie astăzi lute fările. Cel ce face declaratii, judecături și generalizări fătă de evrei sau de polonezi, de ruși sau litaniieni, arabi sau kurzi, construiește lumea po modelul urii. Si un asemenea individ realizează cu siguranță paradoxală profetie biblică a Sf. Paul: „Binele pe care îl vreau nu pot să-l fac, dar răul pe care nu-l vreau, îl fac.”

Un mare preot polonez a notat undeva, în timpul învecinărilor zile ale ocupării naziste, că tocmal atunci cînd un om crede că nu poate face nimic, el poate să facă cel mai mult.

(Acest text conține în parte pe cei ai discursului rostit de Adam Michnik în aprilie 1991 la Sinagoga Centrală din New York, unde i-a devenit premiu SHOFAR)

Traducere și adaptare : LIA CIPLEA

APEL

adresat de reprezentanții romilor din 12 țări ale Europei de est și de vest, reunii la Strasbourg, către participanții la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa

voltarea identității noastre sănătoase și compromise;

— am constatat, de asemenea, că sistemul de protecție în materie de drepturile omului și drepturile minorităților nu este aplicat în cazul nostru;

— am dezbatut problemele privind menținerea identității noastre culturale ca minoritate;

— am constatat că situația socială a diverselor grupuri de romi prezintă variații semnificative în funcție de statele în care trăiesc și că această situație s-a deteriorat în mod special în țările Europei Centrale și de Est, datorită schimbărilor politice și economice care au intervenit aici după 1989;

— am constatat că în contextul acestei situații dificile în domeniile sănătății, locuirii, educației și ocupărilor, menținerea și dez-

penitru aceasta, nu se pare indispensabil ca C.S.C.E. să inițieze organizarea unui program de asistență (politică, juridică, finanță etc.) a romilor din diverse state, bazat pe participarea romilor însisi.

Mai cerem ca, în primă instanță, C.S.C.E. să organizeze în cadrul mecanismelor sale de protecție a drepturilor omului o misiune de documentare asupra condițiilor romilor din statele Europei Centrale și Răsăriteană și de investigare a conflictelor și incălcările drepturilor omului, care contribuie la generarea unor situații de instabilitate și criză.

Romii, atât din est ca și din vest, sunt gata să sprijine accesării misiuni cu experiență lor și cu resursele asociațiilor lor.

APELUL este semnat de 53 de persoane.

Strasbourg, 13 iulie 1991